

Již 13. srpna přišel do Prahy pán z Rožmberka a jiní katoličtí páni, zvláště nejvyšší úředníci. Ale teprve v úterý¹⁾ po Nanebevzetí P. Marie, 16. srpna, sešlo se více pánů v Praze k sněmu, ale i tu pro malý jich počet jednání odloženo na středu, a pak pro nemoc císařovu zahájení odročeno na čtvrtek. V ten den, 18. srpna, císař přišel do soudné světnice sněmovní²⁾ v průvodu svých synů po slavnostní mši a učinil sněmovní předložení. V obšírné řeči zdvořilé a laskavé, aby stavý získal, chválil věrnost a oddanost tohoto království, osvědčuje svoji péči o království i o poddané, o jichž blaho vždy se stará. Nelze mu to lépe splatiti než vyřízením předložených článků jakož i otázky nástupnictví. Upozorňoval na škody, jež Turci v Uhrách činí, — právě tenkrát přicházely z Uher smutné zprávy³⁾ — a žádal o povolení daní na upevnění hranic. Zmiňoval se důtklivě o své nemoci a o potřebě, aby bylo postaráno o nástupce, by se předešlo zmatkům, jaké vznikly v Polsku. Poznamenal, že tím nemají býti sněmovní zůstání stavů s císařem dotčena, jakož i že v jednom či dvou dnech dá stavům na podané artikule obecní milostivou odpověď. — Na to bylo čteno sněmovní předložení, shodující se s řečí císařovou; v něm zvláště žádáno, aby se stavové s císařem snesli o vyhlášení a korunování krále českého, neb že císař má s kurfiřty uložený den o volení krále římského.

Pán z Rožmberka jménem všech stavů vyslovil povděk z císařova zotavení a vyžádal si proposice císařské, by stavové mohli o nich pojednati.

Stavové evangeličtí a bratrští očekávali, co bude řečeno stran náboženství, než o tom zmínka se nestala. Až když se císař vracel do svých komnat,⁴⁾ provázen stavý některými, zavolal Španovského, a vyzval jej, by po obědě s některými osobami k němu přišel, jak prý to již panu sudímu poručil oznámiti týmž osobám. Když pak odpoledne pánové ti — totiž nejvyšší sudí, dále Jindřich z Valdštejna a Hendrych Kurcpach z pánů, pak Burián Trčka, Albrecht Kapoun a Michal Španovský z rytířstva, — ze zástupců měst ani z Bratří nebyl jmenován nikdo — k císaři přišli, oznámil jim, že stavům sice již in genere slíbil odpověď na obecní artikule, ale že chce jim obzvláště in specie oznámiti, že také strany náboženství jim konečně dá odpověď zítra aneb pozítří. Když děkovali, dodal: „Jestliže by pak ne tak ovšem bylo zouplna, jak by se rádo vidělo, však tak ta věc postavena bude, aby jedno mimo druhé ne mnoho se dělilo. Jeť na mnoho míst a stran se ohlídati, a ne vždycky se může čelem stěna prorazit.“ Patrně chtěl císař předejiti, aby stavové, příliš očekávající, nebyli pak tím více sklamáni málem.

¹⁾ Sixt, *Sněmy* IV., 363—365. — *Křištof Manlius* f. 53.

²⁾ *List nunciův* z 21. srpna, *Theiner*, *Annales* II., 458.

³⁾ *Hub. Languetus*, *Epist. secr.* 115, 117 a 120. *Listy* z 9. a 16. a 23. srpna 1575.

⁴⁾ Sixt, *Sněmy* IV., 364 a 365. — *Křištof Manlius* fol. 53—54.

Není pochyby, že štavové vzkazem tím byli zaraženi, vidouce, že akce náboženská, chýlící se nutně k vyřízení, naráží u císaře zřejmě na veliké překážky. S tím asi souvisí, že druhého dne v pátek, 19. srpna,¹⁾ z uložení stavů přišel do konsistoře pan „Sebestián N.“ (snad Vřesovec) a M. Mikuláš, písař radní Starého města pražského, žádající, poněvadž při nynějším sněmě znamenité věci jednají pro dobré tohoto království, jako i o volení krále nového, aby pp. farářové lidu napomínali k modlitbám, aby mohlo k dobrému vyřízení přijíti. Konsistoř ochotně vyhověla.

V pátek a sobotu stavové sněmovali, ale odpověď císařova nepřicházela, toliko v sobotu oznámil nejvyšší kancléř panu sudímu, že císař²⁾ hodlá dáti odpověď stran náboženství zítra v neděli, aby tedy zítra po mši pan sudí s jmenovanými 5 osobami čekali, a on se zeptá císaře, v kterou hodinu by měli k císaři přijíti. V ten den, 20. srpna, pozval si císař nuncia,³⁾ vyprávěl mu o své řeči v sněmu 18. srpna, jakož i že zítra odpoví stavům pod obojí na článek o náboženství, znova dokládaje, co řekl již tolikráte, že nepovolí žádnou novotu. Nuncius neopominul jej v tom posilňovati co nejživěji. Ale v neděli 21. srpna z rána, když páni ti se dostavili, císař jim vzkázal, aby přišli druhého dne v pondělí v 7 hodin ráno. Zatím poslal si pro p. sudího a jemu prý řekl, dle zprávy Languetovy a bratrské:⁴⁾ „Pane sudí, nebudete mítí dobré odpovědi, a nebude se stavům líbiti.“ K tomu prý dodal: „Ale tím sobě nedejte nic překážeti a nepřestávejte na ní, nebo já musím tak činiti, aby se tak Římanům dosti mohlo státi.“ Bratři ještě v ten den toto důvěrné slovo zvěděli, a Languetus píše o něm již po dvou dnech. Jest jím také smýšlení císařovo dosti vystiženo. Patrně jádro pravdy v té zprávě je, i když slova ta asi přesně tak nezněla. Jistě mluvil opatrněji, a ne tak vyzývavě a tak zá-

¹⁾ *Akta konsist. pod obojí* 1572—1575. Rkp. fol. 279.

²⁾ Sixt, *Sněmy* IV., 365. — Br. diar., ib. 446.

³⁾ *List nunciův* z 21. srpna: „S. Mtà mi fece intendere . . . confirmandomi, quanto è detto di sopra, et di più che haveva hieri data la risposta de' gravami a questi Bohemi, della quale spera, che sarebbono restati satisfatti, et che domani risponderebbe all'articolo della religione, confirmandomi cio', che ha detto tante volte di non permettere novità alcuna . . .“ Ale ze souvislosti lze souditi, že ne 21. ale 20. srpna byla tato slova psána, jako zase v *listu nunciově* datovaném 22. srpna byla slova týkající se této věci psána již 21. srpna: „La risposta in materia di religione non è stata data hoggi da Sua Mtà, come hieri mi disse, ma s'è differita a dimani. Dio facci che sia conforme a le promesse datemi tante volte“ (Arch. Vat., Nunz. Germanie 72, pp. 415—417 a 424—427. *Opisy v zem. arch.*).

⁴⁾ *Sněmy* IV., 444. — Těž *Hub. Languetus* v *Ep. secr.* str. 121 v listu z 23. srpna totéž píše, ale spojuje to s odpovědí císařovou z 22. srpna a vyslovuje to s jakousi nejistotou: „Audivi ipsum, cum supremo iudici schedam eam traderet, dixisse ei, se hoc facere, ut haberet excusationem apud aliquos, quos habeat causas quare nolit offendere: Sed si ii, qui confessionem exhibuerunt, non fuerint eo responso contenti et aliud petierint, se daturum, quod ipsis magis placebit. An id sit verum, ego ignoro, quamvis plures mihi affirmaverint, rem se ita habere.“

vazně. To dokazuje celé jednání další. Císař chtěl asi jako dříve, tak i nyní stavy pod obojí připravit, aby pak snad příliš jsouce zklamáni nečinili mu potíží. Také chtěl dáti jim na jevo svoji ochotu jim vyhověti, pokud se dá. Poměry nucen, aby jednak papeži,¹⁾ jednak i králi španělskému a jich nátlaku vyhověl, chtěl v odpovědi užiti slov příkřejších, než aby mu šla ze srdce. Ale byla určena více pro papeže a krále španělského, než pro stavy pod obojí, ač se jich v prvé řadě těžce dotkla.

Odpověď tu dal císař jmenovaným osobám v pondělí po sv. Bartoloměji, dne 22. srpna, kdy k císaři se dostavili²⁾ pan nejvyšší sudí, Jindřich z Valdštejna, Hendrych Kurcpach, Albrecht Kapoun, Jan Leskovec a Michal Španovský, a s nimi vešel také Jan Vchynský, — města a Bratří zastoupeni nebyli, — a to odpověď ústní,³⁾ přidržuje se poznámek, jež si učinil na listu, který při tom držel v ruce: Spis, totiž konfessi jich, prý přečetl a vidí, že jest proti starému učení sub utraque. Ač oznamují, že jsou staré víry pod obojí, však že se schylují k Augsburské konfessi, — ježto jest jedno proti druhému. Nad to, Pikarté se s nimi nesnášejí, neb mu také své vyznání podali, a jedno s druhým se nesrovnává; také sami (Bratří) oznamují,⁴⁾ že se s nimi nesnášejí, a že vyznání jich od dvou set let jest.⁵⁾ Strany pak konsistoře, že by chtěli stavové ji naříditi, kteráž by i kněze ordinovala, že dobře rozuměti mohou, komu

¹⁾ Nuncius se zmiňuje v listu ze dne 20. srpna, (*Theiner, Annales II.*, 458—460) výslovně, že císař odpověď tu dal a deputaci onu předvolal, pohnut k tomu nunciem, „sollicitata anco da noi“. — Španělský pak vyslanec píše den před tím, 20. srpna, králi španělskému: „Očekávám zlepšení v několika dnech dle toho, co mně odpověděl císař, když jsem s ním o tom mluvil“. (*Arch. Gen. de Simancas E. L.* 073 f. 109.)

²⁾ Nuncius mluví v dopise z 20. srpna o 4 osobách, „quattro principali capi de' Confessionisti“.

³⁾ Sixt, *Sněmy IV.*, 305—307. Br. diar. ib. 447. — Kurzer Extr., ib. 315. — Nuncius, list 20. srpna. — Hub. Languetus, Ep. secr., str. 121. List z 23. srpna. — *Křištof Manlius*, fol. 54.

⁴⁾ Zřejmě se tu císař dovolává proti Bratřím slov pana Jana z Žerotína. Srv. str. 104, 2.

⁵⁾ Br. diar. cituje tu slova dle referátu pana sudího takto: „páni Bratří Bole-slavští, ačkoli se k nám přiznávají a při nás stojí, však že s námi se nesrovnávají a nikdy nesrovnávali, což dobře vědomé jest, ano i teď nedávného času, že sou J. M. některé osoby z nich jiného spisu podali a oustně se slyšeti daly, že se s těmi artikuli nesrovnávají, ano ani s Augšpurskou konfessi, kteráž teprv od 30 let a jejich více než od 200 let jest (In margine: mylná zpráva J. M. dána), a kdyby jim bylo na jich svědomí saženo, že by nemohli než těch artikulů podaných se odděsti a nikoli jich přijíti, a aby s námi za jedno byli, se přiznati nemohli by. Ta pak sekta jest zde zapovězena a zbory zavřeny, protože pod tím vyznáním našim krýt se nemůže.“ — *Křištof Manlius* uvádí slova císařova o Bratřích na fol. 54 takto: „Viděl sem . . . vás stavy u velikém houfu . . . shromážděné, ale že pro doplnění počtu také z strany Pikhartské byli přítomni, kteříž spoléhajce na svou konfessi . . . této nově nepřijímají a s vámi se nesrovnávají, a aby se nezdáli ji všetečně potupovati, exemplář té své konfessi mně podali, a já jsem také sám spatřil, že ta stavův s tou jejich nikoli se nesrovnávala.“

taková statuta náleží neb nenáleží ustanovati, neb z okolních knížat žádný toho by netrpěl, kdyby který z poddaných jeho chtěl v zemi nějaké pořádky a zvláště v náboženství nařizovati. To náleží císaři a ne stavům. Předěsí králové vždy sami konsistoř osazovali, a stavové jen podávali osoby poznamenané.¹⁾ Sněmy a zřízení zemské, na něž se v svém spisu odvolávají, více jsou proti nim, než jim k lepšímu, a císař musí se ohlídati na přísahu svou,²⁾ straně pod obojí a pod jednou učiněnou. Kdyby měla ta nová konfesse v království tomto místo své míti, musila by hned mnohá stará nařízení a smlouvy býti zrušeny, čímž by veliký nepořádek vznikl, jakž k tomu přišlo ve Francii a Nizozemí. I končil: Poněvadž jim žádný v náboženství neubližuje a překážky nečiní, že neví, proč té proměny žádostivi jsou. Císaři k tomu naskrze povolovati náležité není; protož aby mezi sebou rozmluvili a jemu oznámili, mohou-li na jinou cestu pomyslit, jak by těm stížnostem mohlo býti spomoženo.³⁾

Zástupci stavů byli ovšem touto odpovědí nemálo zaraženi. I uradivše se, prosili císaře, poněvadž obšírnou jeho odpověď nebudou moci zcela si zapamatovati, aby jim ji ráčil v spisu podati, by to mohli stavům uvést v známost. Císař oznámil, že ji v spisu nemá nežli na cedulce memoriální, a tu jim podal. Byla psána císařovou rukou německy a jen naznačena hlavní slova.⁴⁾ Pan Španovský hned ji přepsal.

Na to se obrátil císař k Janovi Vchynskému a domlouval mu, že prý řekl,⁵⁾ jestliže císař neučiní, čeho stavové žádají, tehdy že v J. Mti žádostech také nic žádný neučiní, i strany korunování krále Rudolfa nic že způsobeno a jednáno nebude. Vchynský připustil, že snad něco o věci té mohl mluvit, ale ne v takových slovích.

Pan sudí požádav členy deputace, by vše zachovali v tajnosti, šel s nimi do sněmu. I požádali stranu pod jednou v soudnici — byl při ní i pan komorník, — by omluvili prodlení a sněmu do zítřka odložili, ježto artiklů o náboženství má napřed jíti. Strana pod jednou souhlasila a odešla. Též pan komorník.

¹⁾ *Křištof Manlius* fol. 55 cituje další slova císařova: „jiné všecko v moci krále bylo, na obojí stranu, buď je přijíti neb zavrci, buď všecky neb toliko některé, tak jakž by se jemu líbilo.“

²⁾ *Křištof Manlius* fol. 55: „Na svou také přísahu . . . že zapomenouti nemůže . . . v níž toliko stavové pod jednou a pod obojí se obsahují.“

³⁾ Nuncius odpověď tuto podává ve svém listu z 20. srpna úsečněji, rozhodněji a nemilostivěji. Lze tu pozorovati, jak události v jeho slovech nabývají nového zbarvení.

⁴⁾ V Bratr. diar., *Sněmy IV.*, 448 jest jich doslovný opis.

⁵⁾ Br. diar. se zmiňuje (ib. 450), že císař i pána z Šternberka v ten den z téhož káral. Ten se však proti tomu rozhodně ohradil, že na nic takového ani nepomyslel, a tážal se na osobu, která to mluviti směla. Císař jmenoval — legáta papežského. Je vidět, že legát (vlastně nuncius) užíval všelikých zbraní proti stavům, i podobných udání osobních.

I radila se nyní strana pod obojí o resoluci císařově, kterou jim pan sudí uvedl v známost. Pan sudí sám radil, aby, nedávajice se v odporu a disputaci s císařem, vyložili mu znova své stanovisko o odchýlných bodech a aby znova žádali o konsistoř; pak-li by nebylo lze jí dosáhnouti, aby žádali, by císař jim aspoň dopustil některé osoby zříditi, by měly dozor nad jich kněžstvem a je ochraňovaly. Při tom tázal se přítomných Bratří, zda vskutku co jiného císaři oznámili, jak on vytkl, a zda od ostatních stavů se chtějí trhati. Jich jménem odpovéděl pán Karel Krajíř od své osoby: „Já sám jsem ani spisu žádného císaři nepodal, ani zprávy, a nevím, aby kdo z Bratří to učinil, nýbrž stojím a státi míním podle prvnějšího snesení.“ K tomu i jiní Bratří se přiznali. Pan Vliňský pak doložil: „Já nedržím, aby kdo z nás to učiniti měl, aby jináč mluvil a jináč činil, neb to na dobrého nenáleží.“¹⁾ Tím se stavové spokojili.

Na to ujednáno císaři odpověděti. Čtyřčlenná deputace učinila dotaz u císaře, zda mohou všichni přijíti. Vzkázal, že jest velmi mdlý, a pokoj je malý, ale že není proti tomu, aby po některých osobách odpověď svou mu oznámili. I zvolena 18 členná komise, po 6 z každého stavu, tedy i za města, za Bratří byl pan Jind. Vliňský, a téhož dne²⁾ odebrala se k císaři, kdež na resoluci císařovu pan sudí jménem strany pod obojí takto odpovéděl: Není to nic nového, oč se stavům pod obojí jedná, nýbrž chtějí k napravení přivést to, v čem jest vykročeno z starých dobrých pořádků. Bratří pak Boleslavští, jakž předešle oznámili, takž i nyní při tom stojí a s námi snešení jsou.³⁾ Strany konsistoře za jiné nežádáme, než aby, jakž to bývalo, stavové osoby volili a V. C. M. poznamenané je dali k potvrzení, by konsistoř mohla osazena býti, neb tato jest u velikém nepořádku.⁴⁾ Sněmové pak, smlouvy a starobylé pořádky našemu vyznání neodporují; neboť byly-li jsou jaké takové smlouvy či kompaktáta, ta roku 1567 jsou vydvížena a minula. Strany pak přísahy V. C. M. stavům, ta že se vztahuje na víru pod jednou a pod obojí, — k té my se hlásíme, a nevíme, aby kdo proti tomu se postavoval kromě pana komorníka a pana Zdeňka z Vartemberka, a z stavu rytířského žádný, a města vždycky s námi bývají;

¹⁾ Ale srv. ústní zprávy Jana z Žerotína (str. 164), předložení Bratrské konfesse Dr. Cratonem (str. 173), a žádost p. Janem z Žerotína koncipovanou a seniorem Kálem doporučenou (str. 194).

²⁾ *Nunciatus* píše 20. srpna, že 4 členná deputace po mnohém jednání teprve ve středu 24. srpna k císaři šla, žádajíc, by císař předpusťl stavy v plném počtu; císař pak prý jich nátlaku povolil a povolal je k sobě všechny ve čtvrtek 25. srpna.

³⁾ K tomu prý císař řekl: „Tak se s vámi snesli?“ Pan sudí jako se strachem: „Tak, nejmilostivější císaři.“ Císař: „Však já tak pravím, jakž vy pravíte.“ Br. diar. *Sněmy* IV., 449.

⁴⁾ Při tom se zmínil, že konsistoř trpí „tributarii“, t. j. kněží, kteří mají při sobě cizí manželky a jich manželům za ně platí. Sixt, *Sněmy* IV., 367. — Br. diar., *Sněmy* IV., 449.

nejsme pak té naděje, aby dvě či tři osoby měly za stav počteny býti a mimo nás všechny tři stavy něco obdržeti. Abychom pak měli na jakou jinou cestu pomysleti, ohlásili jsme V. C. M., že v té víře a vyznání našem z mladosti schováni jsme a při ní míníme do smrti vytrvati. Nežádali jsme, aby nám to vyznání od V. C. M. mělo býti povoleno, nýbrž v tom vyznání jsme dosavadní víru svou vyjevili, abychom nebyli jmíni za ty, jako bychom se přidrželi škodlivých sekt. Protož jakž předešle tak i nyní prosíme, že i nad námi a nad vyznáním naším jakž nad stranou pod jednou ráčíte milostivou ruku držeti, a aby konsistoř byla obnovena, milostivě povolití. K tomu podotkli,¹⁾ že si přejí, aby konfesse ta ke dskám zemským byla složena, a to proto, kdyby sekty nějaké měly povstati proti té konfessi, aby se jim v tom odpíralo.

Císař dal v odpověď, že na artikul ten veliký pomysleti chce a v krátké době odpoví.²⁾

Slova císařova o Bratřích učinila na ně veliký dojem a velice je znepokojila. Z nich musili nyní poznati, jak velice se v císaři mýlili. Na druhé pak straně odpověď novoutrakvistů císaři, v níž se k Bratřím znají, ukázala Bratřím neodůvodněnost dosavadní nedůvěry. To vysvitá z listu, který z Ml. Boleslavě³⁾ hned na to byl zaslán předním bratrským pánům, Václavu Švihovcovi a Karlu Krajířovi. Odmítnuvše jako nepravou zprávu, na jejímž základě císař pronesl slova svrchu uvedená⁴⁾ o Bratřích, prohlašují Bratří — tedy především senior Kálef —, že za hodné soudí, aby bratřští páni pánům stavům, „s nimiž naše snešení jest“, to předložili: Prve neměvše s sebou nikdá přátelského jednání, to snad býti mohlo, že jsme se nesrovnávali; již pak sneše se, jak to stavové v předmluvě na touž konfessi s jistou naší vůlí poznamenali, i kterakž se kryjeme? Neradi bychom v tom za nějaké lehkomyšlné a smluv nezdrželivé jmíni byli. Jak dalecí neb blízcí jsme s Augšpurskou konfessi i těch, kdož ji spisovali, předmluva v naší konfessi ukazuje i svědectví osvědčených mužů. Obraceli sice mnozí na předky naše majestát krále

¹⁾ Jen v Bratr. diariu, *Sněmy* IV., 450.

²⁾ *Hub. Languetus*, Ep. secr. str. 122, d. v listu z 23. srpna: „quibus promisit se aliud (t. j. responsum) crastino die daturum.“ A ve smyslu dopisu svého Cratonovi z 15. července (viz nahoře str. 210, 2) dodává: „Libenter (ut hic suspicantur) transigeret Imperator cum Bohemis, sicut transegit cum Austriacis, iam sunt septem anni. Hoc est concederet eis libertatem in religione, quam petunt, ea conditione, ut ipsi magnam aliquam summam pecuniae numerarent. Sed haec mihi videntur non satis astute ab initio esse facta. Non enim oportuisset tantam spem facere, quanta ipsis est facta, statim ubi hic venit Imperator: Nam illi spem pro ipsa re seu pro concessione eorum, quae peterant, acceperunt, cum Imperator dixisset, se ea, de quibus agebant, ordinum iudicio et arbitrio permittere.“ *Languetus* posledními slovy naráží asi na slova císařova z 15. března (viz str. 117), ale tak ta slova nezněla.

³⁾ Br. diar., *Sněmy* IV., 450 usl. Podepsáni: „Kristovi i Vašich M. služebníci“.

⁴⁾ Viz str. 210, pozn. 5.

Vladislava i sněmy o Pikartích nevěrných a bludných; ale poněvadž my takoví lidé nejsme, těch bludů se odčítáme, to tvrdíme, že kiivdu před Bohem nám činí, vedl-li by kdo to na nás. A na konec dí: „Poněvadž páni stavové nám přece víru chovají, jakž to z odpovědi J. M. C. od Jich M. dané jsme poznali, i my ne jiných úmyslů jsme k nim se ve vši lásce chováti, a když začali dobré, věříme, anobřž prosíme, že konati předce budou u J. M. C., i sobě volnosti v službách Božích i nám žádajíce. Ano i za to Jich M. pánův žádati sluší, jestliže ke diskám ty artikule vyznání křesťanského složí, aby nás při tom podle přípovědi laskavé tak také opatrovali jako i sebe, i k tomu se přičinili, aby majestát, sněmové, mandátové byli vysvětlení, že to ne na nás se vztahuje, poněvadž takoví nejsme.“

Ještě v úterý¹⁾ před sv. Bartolomějem, 23. srpna, byl list ten doručen panu Krajířovi, a i některým z stavu rytířského přečten, ve středu 24. srpna pak pánům, a i panu Kurcpachovi.

32. Druhá — příznivější — odpověď císařova. (24.—28. srpna.)

Císař dřívější svou odpovědí, kterou jistě sám nepokládal za konečnou, chtěl jednak vyhověti nunciovi, papeži a straně katolické, a jednak chtěl jí snížit požadavky stavů pod obojí, aby se pak spokojili tím, co jim za těch poměrů ve skrovné míře povoliti mohl a chtěl, by docílil u nich zase splnění svých požadavků. Ale již mu velice záleželo na tom, aby předlohy jeho i stran berní i stran korunovace byly co nejdříve vyřízeny, a dosavadní vzpěchování se stavů bylo mu již velice nepohodlné. Proto snaží se nyní získati stavy, aby jednali o jeho propositích a spokojili se, vidouce překážky, jeho blahovůli, laskavými slovy a ústním slibem bez zákonného zajištění. Nemoha toho docíliti dosavadním veřejným jednáním, volí cestu důvěrného sprostředkování presidenta dvorské komory, Reichardta Streina, evangelíka, a proto zvláště vhodného, aby získal evangelické stavy.

Strein přišel ve středu, 24. srpna,²⁾ časně z rána — patrně dle dřívějšího ujednání — k panu sudímu, jenž právě obeslal k sobě pana Václava z Švihova (Bratra), Jindřicha z Valdštejna, Jaroslava z Kolovrat, Karla z Bibrštejna, Michala Španovského, Albrechta Kapouna, Václava a Šebestiána Vřesovce a Petra Kaplíře. Strein žádal přítomné jménem císařovým, aby na císaři nežádali, by jim strany náboženství dal odpověď publice a sněmem. Nemůže prý to učiniti z těch příčin: 1. Papež ustavičnými psaními naléhá, by nijakž nedopouštěl, čeho stavové žádají, pod klatbou.³⁾ 2. Král španělský, francouzský a kurfiřtové duchovní tolikéž; španělský král prý slibuje, jestliže císař toho

¹⁾ Br. diar., *Sněmy* IV., 452, 453.

²⁾ Br. diar., *Sněmy* IV., 452.

³⁾ Srv. nahoře str. 60.

nedopustí, dvěma jeho synům mladším, kteří jsou ve Španělsku, po své smrti dvoje království; kurfiřtové pak duchovní druhým dvěma synům největší dvoje biskupství. Kdyby však svolení císařovo publice do sněmu jíti a tam vepsáno býti mělo, dostalo by se to i těmto, a císař a jeho dědicové by o vše přišli. Ale císař prý je ochoten a milostivě připovídá dovoliti všecko to, co žádají, — a nad to výš (ovšem asi až později)¹⁾ i majestátem svým potvrditi, by ani on ani budoucí králové nemohli jim v tom překážky činiti. I král Rudolf od sebe týmž způsobem jim učiní takovou konfirmaci neb certifikaci. Stavové budou moci na tom přestati, a jiní národové nic o tom nezvědí. Také prý se jedná o to, aby král Rudolf pojal dceru kurfiřta saského za manželku,²⁾ a ten bude vaším pomocníkem. Co se pak konsistoře dotýče, císař žádá, by se stavové o ni nedrali. Papež ustavičně se stará, aby tato zkažena nebyla. Ale když se jí žádný spravovati nebude, sama zhyne pomalu a pak stavové budou moci sobě to, jak budou chtít, naříditi. Jakoukoli sobě stavové konsistoř³⁾ nařídí, že jim to J. M. též dovolovati ráčí. A proto, milí páni, přestaňte na tom; tím způsobem v Rakousích J. M. jest to dopustiti ráčil, ale my jsme za to J. M. 80.000 dali⁴⁾ a vy k tomu přijdete darmo.

Tak Strein. A jeho slova zněla přátelsky. V celku souhlasí se situací, ač jsou sesílena v zájmu císařově, aby stavy získala. Také sám Crato,⁵⁾ jenž zase byl v Praze, v týž den Bratřím oznámil, že císaři není možno dopustiti a potvrditi těch artikulů, ale dopustí prý, „ut sint tales, quales, modo sit quies“.

Tak připraviv si stavy, císař povolal je všechny k sobě 25. srpna⁶⁾ ve čtvrtek. Panu sudímu poručil o to dbáti, aby žádný z služebníků a panských pacholat k nim se nepřidružil k rozmnožení jich počtu. Ale nic takového se nenašlo, a přece byl jich pokoj plný, že se tam směstnati nemohli. Císař pak takto je oslovil⁷⁾ německy: „Kdyby

¹⁾ E. Reimann, *Der böhm. Landtag*, str. 279 a 280 upozorňuje, že tento slib stran majestátu se neshoduje s dalším jednáním císařovým. — Ale slova císařova prostředníka: „připovídá potvrditi majestátem“ vztahují se patrně na pozdější budoucnost, a to již se shoduje. Srv. str. 222 „na budoucí časy“. Srv. 239, 6, jakož i v hlavě 47.

²⁾ Pan kancléř prý tomu odpíral, aby mělo býti jaké jednání o tom s kurfiřtem. Br. diar., *Sněmy* IV., 452. Viz nahoře str. 139 o jednání nunciu s císařem, jakož i na str. 141 zprávu benátského vyslance.

³⁾ To je asi sesíleno. Snad se tu míní collegium ochránců. Srv. list nunciův z 5. září. Viz dole str. 239 nsl. Srv. odpověď císařovu z 25. srpna, str. 222, 3. — Též srv. 225. — Srv. *Kam. Krofta*, *Boj o konsistoř*, 1911, str. 104.

⁴⁾ Srv. nahoře str. 68., *Victor Bibl*, *Die Organisation d. a. Kirchenwesens im Erz. Österreich u. d. Enns*, str. 127 a 151.

⁵⁾ Br. diar., *Sněmy* IV., 453.

⁶⁾ Sixt, *Sněmy* IV., 308—309. — Br. diar. ib. 453, 454. — Kurz. Extr. ib. 316. — *Křištof Manlius*, fol. 59—62.

⁷⁾ *Rozmlouvání*, píše o tom v dodatku „Confirmatio“ f. 339 a dodává: „což hned od pana sudího bylo na česko tlumočeno.“ Ale dává tomu datum 30. srpna v úterý před sv. Jiljím.

ta věc mezi mnou a samými vámi jednána byla, snadná by se cesta k spokojení najíti mohla. Ale chci vás ubezpečiti, že vás ztěžovati nechci. Připovídám vám na svou víru a slovy císařskými to ujišťuji, že žádného utištění v náboženství vašem a překážky nechci vám činiti ani jiným činiti dopouštěti. A ještě chci to opatřiti, aby i na budoucí časy ¹⁾ successor můj a budoucí král nemohl nic překážeti, a budete moci před ním bezpečni býti tak dlouho a dotud, dokudž mezi stavy nějaké spokojení neb srovnání nebude, anebo do mého zase sem navrácení.²⁾ Než zase se naději, že se k jiným také pokojně chovati budete a v jich fary nevkráčovati. Co se konsistoře dotýče, aby mohl nějaký řád býti, k tomu povolují, aby voleny byly osoby, k kterýmž by kněží, na něž by sáháno bylo, mohly se utíkati o opatření, a ty osoby aby na mne vznášely, a já to opatřiti chci, aby se žádnému ztěžováním neublížilo.“³⁾

Stav panský a zvláště pan sudí byli s odpovědí spokojeni a toliko by rádi to měli potvrzené sněmem neb majestátem. Pan sudí potěšen pravil: „Nerozumíme jináč, než že J. M. C. srdce své otevřítí ráčil a nám plnou svobodu v náboženství našem dal, abychom již kněží mohli bráti, odkud budem chtítí, a to nám svou věrou a ctí císařskou za sebe i nástupce připovídati ráčí.“ Proto radí, aby císaři vzdán byl dík, s žádostí, „by nám to ráčil ujistiti pro budoucí nějaké nevole a nedorozumívání, a dopustiti, mohlo-li by býti strany konsistoře.“ Ale

¹⁾ To se týče asi téhož, co Strein myslil zmínkou o majestátu.

²⁾ *Křištof Manlius*, fol. 60 podrobně uvádí slova císařova o budoucím urovnání, jak císař stavy vybízí, aby „na to očekávali, až by se příhodnější čas a rada společná všech přátel k takovému jich spolčení cestu lepší ukázala a aby tím lépe a dokonale mohli utvrzení býti o jeho vůli, že žádnému žádné těžkosti nebude činiti strany náboženství, že jim to chce statečně ujistiti a slíbiti nejen za sebe a i za své náměstky a jiné všechny... třeba prve nežli se přátelsky snesou neb k nejprvnějšímu sněmu, jak se zase do království českého navrátí, že to opatří a vykoná“.

³⁾ Obsah řeči císařovy podávají všechny zprávy stejně až na list *nunciu* z 20. srpna, který částečně ostatní zprávy doplňuje, ale i od nich se liší. Dí, že císař, aby věc jednou skončil, svolil, aby všichni hromadně k němu přišli. A tu prý opětoval jim vše, co dříve jich zástupcům řekl (22. srpna). Aby však přece nějak jim vyšel vstříc, dodal prý, aby si zvolili 12 osob, jichž potvrzení však císař si ponechává, které by konsistoři přiděleny bděly, aby se nic nedálo proti vůli císařské a na úkor strany pod obojí (per contentarli in qualche parte, aggiunse che quanto a la riforma del consistorio dimandata da loro, dovessero proponerli dodici persone, che ella haveria accettate o no, come la fusse parso, che potessero assistere a detto consistorio, accioche non si facesse cosa dall' amministratore et suoi contraria a la volontà di S. M. et di pregiudicio a li Subutraque). Konfessionisté prý nic k tomu neřekli, ale šli voliti assistenty ty, dělající příjemnou tvář k nepřijemné hře. — Nuncius to patrně líčí, jak mu to císař sdělil, a tomu záleželo na tom, aby odpověď z 25. se zdála ve shodě s odmítavou odpovědí z 22. srpna. Ale ze zpráv ostatních je zřejmo, že císař 25. srpna mluvil mnohem důvěrněji a příznivěji než 22., třeba řeč laskavá měla účelem získati stavy, by požadavky své odložili.

stav rytířský nechtěl se spokojiti nepatrnou pravomocí osob povolených jen k tomu, aby stížnosti kněžstva oznamovaly císaři. Dobře viděl, že tím by řád v kněžstvo vnesen nebyl. A proto trvalo rytířstvo na tom, aby buď obnovení konsistoře dáno bylo v moc stavů, anebo aby aspoň stavům dovoleno bylo ze sebe zříditi osoby, které by měly právo svěřovati správu a řízení kněžstva děkanům a bděly by nad kněžstvem. Také žádali, aby bylo jim dovoleno vyznání víry podepsati a zpečetěné k deskám složiti, jakož i aby prohlášení císařovo bylo vepsáno v tento sněm aneb jinak bylo zajištěno, neboť verba volant, littera scripta manet.

V jednání tom pan Karel Krajíř,¹⁾ když přišel na potaz, projevil souhlas, ale tázal se, také-li na bratrské kněží a na bratrské pány to má se vztahovati, aby takové svobody v náboženství užívatí mohli? I řekl pan sudí: „Jestliže při nás stojíte, tedy také.“ Pán z Krajku: „Ano, podle snešení stojíme.“ Pan sudí: „Tedy se i na vás vztahuje jako i na nás.“²⁾

Konečně ujednána odpověď císaři ve smyslu přání rytířstvem navržených³⁾; a zvolena také deputace,⁴⁾ by to císaři přednesla, totiž pan sudí, Jindřich z Valdštejna, Jan z Říčana, Vilém z Talmberka, Hen. Kurcpach, Jaroslav z Kolovrat, Mich. Španovský, Alb. Kapoun, Jan Leskovec, Bur. Trčka, Jindřich Vliňský z Bratří, Václav z Vřesovic, a několik osob z měst. Poněvadž pak císař byl v Oboře, poselství odloženo na zítřek.⁵⁾

¹⁾ Br. diar., *Sněmy* IV., 454. In margine ruk. je poznámka redaktora sen. Jana Eneáše, v níž vykládá obsah této rozmluvy: „že na kněží naše sáháno býti nemá, a my v svobodě že zůstati máme.“ Srv. též *Rozmlouvání*, Confirmatio f. 339 (80).

²⁾ Když pan Krajíř otázkou zmíněnou přerušil tak úradu o odpovědi císaři, pan Jindřich z Valdštejna nelibě to nesl a řekl: „že ne v čas, a že pán mohl s tím pomlčetí“. Pán z Krajku seděl opodál a nemohl proto se s ním domluvit. I napsal do tabulek a podal jemu vysvětlení, že dotaz učinil „proto, aby potomně, když by snad zborové nám zastavení býti chtěli, nebylo řečeno od někoho: Stavové, což sou vám připovížděli, to drží, ale císař jest vám toho, aby vás v té svornosti nechati chtěl, nepřipovídal.“ Pán z Valdštejna na tabulkách hned mu odpověděl: „Však tam v té předmluvě jest dotčeno a v tom spisu, kterýž zespolka podáváme, jest doloženo dosti, a na to se nám toto povolení společně činí“. Bratr. diar., *Sněmy* IV., 454.

³⁾ Sixt, *Sněmy* IV., 369.

⁴⁾ *Křištof Manlius* jmenuje v jich počtu dva jiné pány a výslovně uvádí za města: Sixta z Ottersdorfu a M. Matyáše Bydžovského z Aventinu, přední měšťany Starého města Pražského.

⁵⁾ Referent Br. diar. (*Sněmy* IV., 454), jda shora dolů, zastavil se u Dra Cratona a oznámil mu, že dobrou odpověď máme a my že na ní přestáváme. Crato odpověděl: Vím o tom, nebo po odchodu stavů byl jsem u J. M. a mezi mnohými řečmi J. M. C. ráčil říci: „Quomodo illis hoc denegare possem, cum ego sim eiusdem religionis?“

Druhého dne v pátek, 26. srpna, deputace vyřídila poselství své císaři. Císař¹⁾ pak slíbil to uvážiti, ale žádal, aby stavové zvolili si důvěrníky, s nimiž by o otázce náboženské mohl jednati, a důtklivě naléhal, aby sami zatím, poněvadž do odjezdu jeho do Řezna je času již na mále, v sněmovním jednání byli pilní. Je viděti, že císař již těžce nesl, že požadavky jeho nejsou dosud schváleny.

Stavové za důvěrníky své hned zvolili nejvyššího pana sudího, Jindřicha z Valdštejna, Viléma z Talmberka, Hendrycha Kurcpacha, Buriána Trčku, Jana Leskovce, Michala Španovského, Šebestiána z Vřesovic, Sixta z Ottersdorfu, M. Matěje z Aventinu, a pak společně rozmlouvali o obecních artikulech, a rovněž tak i v sobotu 27. srpna.

Důvěrníci zvolení předvoláni byli císařem na neděli 28. srpna. A tu císař se jim vyjádřil, že jich požadavky se týkají nejen císaře, ale i strany katolické a těch, kteří chtějí sub utraque býti, když žádají.²⁾ aby jich konfesse byla vepsána do sněmu; i chce prý císař s těmito stranami jednati, aby došlo k dohodě. Strany těch druhých artikulů³⁾ může se prý cesta dobře najíti. Při tom ujišťoval, že co jim připověděl, připověděl na dobrou německou a českou víru a ne na francouzskou. A opět důtklivě žádal, by požadavky jeho v čas byly vyřízeny, ježto 26. září je blízko, a kurfiřtové žádají věděti, zda do těch dob vše bude skončeno. Píše prý jim, že se tak stane, a on v uložený den že přijede. Očekává, že stavové to umožní.

33. Intriky strany pod jednou a starých pod obojí. Císař nemilostivý. (29. srpna—1. září.)

Strana katolická a zvláště nuncius, jakož i arcibiskup, nebyli zatím nijak nečinní, nýbrž jako vždy jindy tak i nyní, a zvláště nyní, zasahovali v rozvoj událostí, aby jen zdrželi císaře od všelikých ústupků novoutrakvistům. S resolucí císařovou⁴⁾ ze dne 22. srpna a i ze dne 25. srpna, kterou v celku ztotožňovali s onou z 22., byli spokojeni, ježto prý⁵⁾ „je hodna zbožnosti císařovy a užitečna službě boží a celému křesťanstvu prospěšná“. Však prý stála nuncia velmi mnoho péče. Nuncius oddával se naději, že haeretikové o nic více již se nepokusí,

¹⁾ Sixt, *Sněmy IV.*, 369, 370. — *Rozmlouvání*, Confirmatio f. 339 (80) datuje nesprávně: ve středu před Jiljí.

²⁾ Kurz. Extr., *Sněmy IV.*, 316. — *Křištof Manlius*, fol. 63.

³⁾ Tedy stran konsistoře anebo dozoru a správy kněžstva.

⁴⁾ *List nunciův* 29. srpna. *Theiner*, Ann. eccl. II., 458—460.

⁵⁾ „Et noi benche siamo restati molto satisfatti della risoluzione de S. M. come degna della pietà sua, et così utile al servizio di Dio et alla Christianità tutta, et procurata da noi con tanto studio et ansietà.“

a císař též nic více nepovolí. — Ale přece nuncia patrně mrzelo, že císař stavům aspoň chtěl povolit, aby si zvolili své ochránce kněžstva, kteří by jaksi byli konsistoři přiděleni, a rád by tomu ještě byl zabránil. Také byl by rád katolickou věc upevnil a pro budoucnost všeliký další pokus konfessionistů předem zmařil. Z těchto důvodů — jak sám vyznává — podnikl důležité kroky.

Především radil se o věci té s arcibiskupem. Ten pak dle ujednání s nunciem jednal s administrátorem Dvorským,¹⁾ aby se s ostatními členy konsistoře obrátil na císaře s prosbou, by nepřipustil laiky ke konsistoři, a také ne osoby od konfessionistů jmenované, a aby poukázal císaři na to, že by něco takového bylo zkázou tohoto království. Neboť není pochyby, ježto mezi utrakvisty je mnoho sekt, že každá by chtěla míti aspoň jednoho zástupce své víry v konsistoři, a takový by pak při osazování far, jež přísluší konsistoři, své stoupence zastával a fedroval, aby tak šířil jed nepravého učení k záhubě mnohých duší. Administrátor děkoval za radu a slíbil vše činiti, co by bylo nutné.

Nadto arcibiskup měl spolu s pánem z Rožmberka a pánem z Pernštejna přichystaný pamětní spis²⁾ v českém jazyku, aby jej ne hned, nýbrž až článek náboženský vyřízen bude, předložili císaři. Chtěli tím docílit, by císař poručil haeretikům, aby stranu pod jednou na dále žádným způsobem neobtěžovali.

K témuž cíli směřoval nuncius, když již 28. srpna, v neděli, rozmlouval s císařem, jakmile se vrátil ze svého zámku v Brandýse do Prahy. Nuncius děkoval císaři za resoluci konfessionistům danou a povzbuzoval jej důtklivě, aby se nedal od resoluce tak pobožné přemluvit k dalším ústupkům. Císař odpověděl,³⁾ že již častěji nunciu řekl a i nyní opakuje, že vše dopadne dobře, ale že jest třeba míti trpělivost a nechtít honiti zajíce vozmo, sice že se s tímto národem nic nepořídí. Nuncius byl tím potěšen, ale plně jistotě se přece neoddával. Aspoň zprávu svou do Říma 29. srpna zavírá slovy: „Korunovace není dosud stanovena. Katoličtí páni tvrdí, že před odjezdem přece bude vykonána. Ale někteří jsou v pochybnostech, aby císař na konec našim protivníkům neposkytl nějaké ústupky, a zvláště k vůli povolení daní, jež také nejsou vyřízeny. Chceme doufati vše dobré, ježto císař tak slavnostně nám to slíbil. Ale přece musíme býti na stráž a hleděti vliv svůj uplatňovat všemožně, jak o to též usilujeme.“

¹⁾ S tím srv. str. 115, kde arcibiskup vystupuje jako muž pokoje a líčí staroutrakvisty jako ty, kteří vedou jiné k nepokoji.

²⁾ Srv. str. 200. — Memoriale to předloženo bylo asi 30. srpna, str. 228, či později.

³⁾ *List nunciův* 29. srp. „mi rispose, che altre volte m'haveva detto et hora di nuovo mi confermava, che le cose sarebbono passate bene; ma che bisognava havere pazienza di prendere la lepre col carro, altrimenti con questi populi non si sarebbe fatta cosa buona.“

Ještě téhož dne, v neděli 28. srpna, byli u císaře k jeho vyzvání někteří páni katoličtí,¹⁾ když se vrátil z kostela, a po poledni se sešli u pána z Rožmberka, a s nimi spolu arcibiskup a někteří přední kanovníci, a tu dlouho se radili o tom, co jim císař předložil. Následujícího dne, v pondělí dne 29. srpna, byli páni pod jednou zase u císaře oznamující,²⁾ „že žádné proměny náboženství pod obojí nikoli připustiti nemohou“. O čem s nimi dále jednal císař? Patrně o tom, na čem císaři velice záleželo, a co nyní si přál s urychlením vyřídit, o předlohách císařových požadavků.

Aspoň ve sněmě hned téhož dne, 29. srpna, pán z Rožmberka, když stavové jednali o obecní artikule, žádal, aby stavové odložili jiné věci, poněvadž čas k odjezdu císařovu jest krátký, nastoupili na předložení císařovy strany budoucího krále i jiné jeho artikule. Než tomu se vzepřel stav rytířský,³⁾ a jeho jménem pan Španovský prohlásil, pokud artikul o náboženství není na místě postaven, že nelze dle dřívějšího snešení co jiného vyřizovati. Nadarmo pán z Pernštejna — právě ve smyslu někdejší rady nunciovy císaři — namítal, že jednání o budoucím králi není z předešlého sněmu, ale že k vůli němu tento sněm nový je rozepsán; ukázáno mu na snesení sněmovní s císařem, že přede všemi artikuli artikul o náboženství má býti nejprve vyřízen. A při tom setrváno. Páni pod jednou po sněmovním jednání k večeru odebrali se pak znova k císaři. Též nejvyšší pan komorník v ten čas byl k císaři obeslán, — tedy všichni odpůrci novoutrakvistů.

Císaři patrně bylo již velice nemilé, že dosud požadavky jeho ani v poradu vzaty nebyly, ač doba odjezdu se blížila, a ač kurfiřtové, vidouce neúspěšné jednání císařovo v Praze, měli již pochybnosti, zda stanovená doba otevření říšského sněmu bude moci býti zachována.⁴⁾ Proto císař všemožně se snaží, by stavy přiměl k povolnosti. Hledí toho dósici jednak přátelským prostředkováním presidenta dvorské komory, jednak užívá i katolických pánů, aby naléhali ve sněmu na vyřízení, jednak je mu patrně vítáno, když staroutrakvisté se snaží rozdvajiti a seslabiti utrakvisty, jak to vše v této době konečného rozhodování v divné směsi jedno s druhým rychle se střídá. Snad se vyskytla i myšlenka, n a s i l í m

¹⁾ Sixt, *Sněmy IV.*, 370, 371. — Kurz. Extr. ib. 310. „von Ihr Mt. erfordert“. — *Křištof Manlius*, f. 63: „Toho dne císař povolal k sobě přední pány pod jednou a jim své zdání o srovnání nesnázi a roztržitosti strany náboženské předložil.“

²⁾ *Křištof Manlius*, fol. 63. a 64.

³⁾ *Křištof Manlius*, fol. 64. vypravuje, že stavové rakouští — tedy v prvé řadě asi Reichardt Strein — „pro tu stálost stavů nazývali Čechy spurnými, tvrdšími a neústupnými, a jako by od domu rakouského odpadnouti chtěli, tu jim vinu dávali.“ Sám však dokládá: „Takové udatnosti a stálosti že nejvíce pánům ze stavu rytířského přivlastněno býti má, tomu všichni moudří muži, kteří tehdy v Praze to jednání o náboženství spatřovali, svědectví vydati mohou.“

⁴⁾ O kurfiřtech v. str. 224.

a se zbraní donutiti stavy, aby odporu se vzdali,¹⁾ ale jistě hned uznáno nebezpečí tohoto kroku a téměř nemožnost, a proto s ním vážně císař nepočítal, kloně se vždy k tomu, aby raději po dobrém stavy uspokojil, ovšem tak, aby dle plánu svého nic nového písemně jim nepovolil, jinak nebráně jim v jich náboženském životě.

Proto v úterý,²⁾ 30. srpna, poslal president dvorské komory, R. Strein, panu sudímu dopis, v němž důtklivě žádal, by oznámil důvěrníkům stavů pod obojí, aby již neotáleli s jednáním o císařových požadavcích. Ale ač pan sudí radil, aby se aspoň začalo jednati o artikulích císařových, důvěrníci Kurcpach, Španovský a Šebestián z Vřesovic, s nimiž se ve sněmu radil, varovali před tím, neboť jest se prý co obávati, aby se stavové nerozjeli. V tom smyslu dopsal pan sudí panu Streinovi. Ale za chvíli přišel mezi ně do sněmu pan Strein a ve sklípku u zemských desk s nimi o věci jednal. Žádal, aby se přece jen ujali jednání o císařových člancích, a radil, aby uvedli zatím v nějaký spis, na jaký způsob žádají ujištění císařových slov; buďto sněmem, nebo relací, dskami, aneb majestátem.³⁾ Na důkaz přízně císařovy uvedl list císařův vlastnoruční, v němž císař německy Streinovi píše: „Milý Strein! Bylo by dobré, abyste jménem mým osobám zřízeným oznámili, poněvadž já věrně a upřímně věci jejich jednám a obmýšlím, aby oni také na věci mé nastoupili, tak aby skrze jejich průtah nebylo překáženo tomu dobrému a užitečnému jednání mému v Řezně.“ Ale stavové ani tím nedali se pohnouti: patrně nedůvěřovali císařově upřímnosti, a báli se, aby „v něco se dadouc, o tu securací neb confirmací, které od císaře žádají, nepřišli“. I ujednali, aby některé osoby šly k císaři a stavy pod obojí omluvily, že překážkou žádnou toho jednání nejsou, nýbrž že se přičiniti chtějí, aby věci císařovy všemožně prospěšně byly vyřízeny, jakmile se stavům pod obojí dostane od císaře vyžádaného ujištění stran náboženství. Izvolení pan Kurcpach a Václav z Vřesovic, aby sepsali, jak by assekurace ta měla⁴⁾ stavům ujištěna býti, však aby to, co sepiší, prve všechněm třem stavům bylo přečteno k schválení. Pan sudí navrhoval, aby v notuli, jak by to ujištění míti chtěli, císaři podali, aby svolil 1. aby sněmem to ujištěno bylo, vložení v něj všech těch artikulů i s předmluvou, 2. jestliže by tak býti nemohlo, tedy dskami

¹⁾ Srv. *dopis benát. vyslance ze 4. září 1575 z Prahy (G. Turba, Venet. Depeschen um Kaiserhofe, III. B., str. 566—7)*: „M. S^a, vedendoli ostinati in questo et conoscendo benissimo, che conveniva finalmente risolversi in una di questa due cose: o per qualche maniera contentarli, o con l'armi stringerli a far quanto ella li ricercava, giudicando questo secondo partito pericoloso et impossibile per il tempo ristretto ad essequirlo, si risolse di appigliarsi al primo.“

²⁾ Sixt, *Sněmy IV.*, 371. — Br. diar. ib. 455—456. — Br. diar. klade jednání to na středu, a středeční na čtvrtek.

³⁾ Rada ta byla asi jen z iniciativy Streinovy.

⁴⁾ Br. diar., *Sněmy IV.*, 456. zde dodává: „majestátem“.

skrže relací od J. M. C. ke dskám odeslanou, 3. majestátem. Ale některým se zdálo, že by majestátem se prodlilo a že by snadno mohlo něco z toho k většinu zkyselení přijíti.

Zatím žádali páni pod obojí stranu pod jednou, aby měli maličké strpení, že hned do sněmu přijdou. Ale strana pod jednou odpověděla, že již je k 12. hodině, a někteří jsou z nich churaví, jako nejvyšší pan hofmistr a pan komorník, a dále vytrvati nemohou, a že k hodině jedné mají jíti k císaři.¹⁾ I omluvili se, že jimi překážka jednání artikulův císařových neděje se žádná, a odešli, že prý chtějí omluvu svou císaři učiniti.

Tu i stavové pod obojí usnesli se místo deputací raději všichni společně na zítří jíti k císaři a jemu též svou omluvu učiniti, s žádostí za odpověď na oznámení z neděle 28. srpna, neb prý jen „čekají na to, aby císař ten artikul a jich zjištění a opatření na místě postavil.“²⁾ Neb že by to ztížné býti musilo, aby teprva některá osoba s nimi se nesnášející a někteří kněží málo,³⁾ kteří v sněmích hlasu nemají, měli všech třech stavů království Českého sněmovnám sněšením na překážku býti“. I poslána k císaři 6členná deputace, 3 páni a 3 rytíři, aby na zítří si vyžádali u císaře přístup.

Zatím stavové pod jednou⁴⁾ šli všichni k císaři. Téhož dne večer,⁵⁾ v úterý 30. srpna, když deputace novoutrakvistická šla k císaři, zastihla tam již u císaře pana komorníka s panem Zdeňkem z Vartemberka z pánův, a z vladyspanem Zdeňkem Malovcem, Rašínem, Hýzrlem z Chodů⁶⁾ a hofmistrem Holovským, dále z měst s Staroměstským primasem Janem z Dražice, a od Kaprů a s Václavem Vodičkou, jakož i s zástupem sladovníků,⁷⁾ kteří, svoláni jsouce primasem a jmenovanými měšťany bez vůle všech jiných starších, domnívali se, že snad pro usazení piva jsou obesláni, a nyní k císaři předvedeni byli. V jich čele pan komorník mluvil k císaři, připomínaje přísahu jeho učiněnou straně pod jednou a pod obojí, a žádaje, aby mimo

¹⁾ Sixt, *Sněmy IV.*, 371 dodává „v oboře u J. M. býti mají“.

²⁾ *Nuncius* píše 5. září 1575 (*Theiner*, An. eccl. II. 400, 401), že prý stavové, vidouce, že císař odpověď jim danou nehodlá odvolati, v naději, že by toho jinakým způsobem mohli dosáti, předložili žádost, aby císař jim dovolil, by jich kněží mohli zůstatí bez překážek do příštího sněmu, a aby potom s větším pohodlím mohl článek o náboženství býti projednán a do desk zemských vložen. Císař prý to oznámil katolíkům i Husitům v různý čas, a ti prý jednomyslně odpověděli, že žádným způsobem nemá jim v tom povolití. *Nuncius* nebyl asi správně informován.

³⁾ Znali tedy dobře ohromný vliv kléru v této věci.

⁴⁾ Br. diar., *Sněmy IV.*, 456. — Sixt, ib. 371.

⁵⁾ Sixt, *Sněmy IV.*, 372. — Br. diar., ib. 454, 455. — *List nunc.* z 5. září. *Rozmlouvání* f. 340. — *Křištof Manlius*, f. 65.

⁶⁾ Br. diar., *Sněmy IV.*, 454: „usekaným“.

⁷⁾ *Nuncius* odhaduje počet jich všech, staroutrakvistů s sladovníky i kněžími, přes 60. (*List* z 5. září 1575).

tu nic nového a jiného činiti neráčil, a aby nového učení mimo starobylé nedopouštěl. Sladovníci teprve teď srozuměli, oč se tu jedná. Překvapení neobyčejnou tou intrikou, jež měla císaře přesvědčiti o velkém počtu staroutrakvistů, mlčeli sice tu chvíli, ale přišedše dolů do města, oznámili, že od primasa byli podvedeni, a projevíli nesouhlas s řečí páně komorníkovou.

Hned po této audienci císař přijal administrátora s konsistoriány, kteří rovněž žádali, aby císař neráčil dopustiti, aby hostinské učení průchod a svobodu míti mělo. Prohlásili, že oni jsou ti starého učení českého následovníci, a že ne na sta, ale na tisíce žádostivi jsou, aby při starobylých pořádcích zachováni byli, jakož prý k processí mnozí tisícové se tlačí. Dle zprávy nunciovy docela prý prohlásil administrátor, kdyby císař se dal strhnouti a povolil žádosti stavů, že by on sám s dobrým svědomím nesměl toho pominouti a musil by projevíti ve veřejných kázáních před lidem nesouhlas s takovým jednáním, jež by království posloužilo ke zhoubě a císaři k hanbě, a prosil císaře, aby království zůstavil v tom stavu, v němž je převzal od svého otce.

Císař odpověděl jemu a staroutrakvistům, jako dříve katolíkům, že nepovolí nic, co by jim bylo ke škodě.

Když pak novoutrakvistická deputace předstoupila, byla císařem určena hodina 7. příštího dne k audienci strany pod obojí.

O hodinu později, než bylo ustanoveno,¹⁾ ve středu 31. srpna šli stavové pod obojí v nemalém počtu k císaři, aby se, jak ujednáno, ospravedlnili a prosili o ujištění strany náboženství ve smyslu své žádosti z 28. srpna. Císař odpověděl, že ve smyslu svého slibu z neděle jednal s katolickými stavy strany toho, aby ujištění jejich náboženství mohlo vjíti v sněm. Ale ti prý odkázali na staré sub utraque, že také jich se to týče, že jest tedy třeba i jim to oznámiti. I jednal císař také s nimi, a ti mu dali včera svou odpověď, kterou císař zase uvede v známost strany pod jednou, neb takové věci s obecním povolením státi se mají, — a odpověď dá dnes či zítra jim stavům pod obojí. Při tom velice naléhavě je napomínal, aby žádosti jeho před sebe vzali, sice, kdyby viděl, že by tím odkládali chtěli, také malou by měl chut k jejich jednáním. Dodatečně pak poznamenal²⁾ s výtkou, že stavové prý se chlubí, jak jest jim císař mnoho připověděl, a někteří že sobě to i spisovali.³⁾ Druhá pak strana prý na to si velice stěžuje,⁴⁾ že jim to císař pracně musil vy-

¹⁾ Sixt, *Sněmy IV.*, 372. — Br. diar., ib. 456. — *Křištof Manlius*, fol. 65—67 uvádí řeči stavů i císařovy velmi obšírně.

²⁾ Sixt, *Sněmy IV.*, 372. — Br. diar., ib. 456. — *Kurz. Extr.*, ib. 316.

³⁾ *Nuncius* píše 5. září 1575, že takové spisy až i do Říma se dostaly, a varoval v Římě, by se jim nevěřilo (*Srv.* dále str. 241).

⁴⁾ *Křištof Manlius* fol. 67: „Strana jim odporná že sobě před ním toho velice toužili, jako byste ode mne něco nového... proti zvyku starobylému, proti povinnosti mé a proti zřízení království tohoto ode mne dovoleno a zaslíbeno míti měli.“

mluviti. Sám že dobře pamatuje, co stavům připověděl, neb si napsal každou tu svou řeč i připověď. I káral, že se připovědi ty jináč chtěly vykládati a obracet.

Stavové pod obojí¹⁾ byli slovy těmi znepokojeni. I sešli se v zeleném pokoji. Někteří přestraseni radili, aby hned nastoupili na artikule císařské aspoň na dva dny, aby tak císaře zase ukrotili. Jiní chtěli, aby všeho tak nechali a vyčkali, co dále bude.²⁾ Jiní navrhovali, aby i na dále usilovali o ujištění, a nedosáhnou-li ho, že pojedou domů. Někteří varovali před rozjetím, že by ostatní bez nich sněm zavírali a svolili k žádostem císařským. Konečně ujednáno, aby se vrátili mezi pány pod jednou do soudnice a tu se omluvili, že se přičinili chtějí, by věci J. M. C. mohly býti vyřízeny, jakmile artikul o náboženství bude na místě postaven; protož že pánů pod jednou strana pod obojí prosí, aby se přimluvili u císaře, by jim neprodléval ujistiti, co jim připověděl stran náboženství. I šli všickni do soudnice, kdež je páni pod jednou i s panem komorníkem čekali, a pan sudí promluvil k nim dle ujednání.

Zatím co se strana pod jednou radila, jak by měla odpověděti, pan komorník³⁾, svou popudlivostí a nepřízní k novoutrakvistům uchvácen, vyvolal pojednou velmi vážný spor. Obrátiv se k novoutrakvistům vytýkal, že ve svém proslovu k straně pod jednou praví se býti pod obojí, pomíjejíce při tom osobu jeho a množství jeho přátel, jakoby nebyli té staré víry. On že tomu odpírá, poněvadž ta víra jejich, kterouž jsou v spis uvedli, není stará, ale jest něco nového pikartského a v této zemi nebývalého, a staří Čechové pod obojí jináč drželi a smýšleli, nežli ta jejich konfesse v sobě zdržuje. Však mnozí pobožní, i kněží i jiní z lidu obecného a to obojího pohlaví, mnoho tisíc, jí odpírají a nechťejí k ní přistoupiti, kteří v svých řádích zůstávají a spravují se dobrými kněžskými a pořádnými. A doložil: „My, kteří se konsistoři spravujeme, jsme praví pod obojí, a ne vy. My jsme právě ti, na které se zřízení zemské vztahuje, a ne vy. My jsme ti, na kteréž se smlouvy staré stranou pod jednou učiněné vztahují, a ne vy. K nám se také vztahuje přísaha J. M. C.“

Páni pod obojí řečí touto ovšem byli nemálo pobouřeni. Jich jménem odpověděl proto pan nejvyšší sudí, když se byli o to v zelené světnici poradili: Trpěti nemůžeme, aby se neměl závazek J. M. C. na nás vztahovati. Rádi by také viděli ten veliký počet stavů strany páně z Valdštejna. Při tom vyslovil pan sudí podivení nad tím, že včera staroměstský primas sladovníky svolal, aby nimi zvýšil počet svých stranníků. Takovými prostředky jednáním o artikule císařské

¹⁾ Sixt, *Sněmy* IV., 373. — Br. diar. ib. 456, 457. — *Křištof Manlius*, fol. 68.

²⁾ tedy asi, co učiní císař.

³⁾ Br. diar., *Sněmy* IV., 457. — *Rozmlouvání*, Confirmatio f. 340 (81). — Sixt, *Sněmy* IV., 373. — *List nunciů* z 5. září (*Theiner*, An. ec. 460—461). — *Křištof Manlius* fol. 68—73 velmi obšírně.

a obecní činí se překážka, ale námi nic tu neschází. I povstala z toho značná rozepře.¹⁾ Páni pod obojí prohlásili panu komorníku: „Nemy jsme se od pána, ale pán od nás se odtrhl.“

Pánům pod jednou²⁾ byl spor ten velice vítaný a hned se snažili všemožně ho využiti proti novoutrakvistům. Pán z Rožberka, odpovídaje straně pod obojí na jejich omluvu a žádost o přimluvu u císaře, ubezpečoval je vším dobrým přátelstvím, a že při tom státi chtějí, co mezi předky již stran náboženství smlouvami i jináč na jisté míře postaveno a skrze krále privilejiemi stvrzeno bylo. Poněvadž pak strana pod obojí rozdvojena jest, že prý páni pod jednou rádi se u císaře přimluví, by se v to vložil a spor spokojil. I vybízel, aby zanechali sporu, poněvadž císař věc již rozhodl, a aby se raději zabývali záležitostmi tohoto království, pro něž se shromáždili, ježto již je krátký jen čas do odjezdu císařova.

Pan komorník projevil s tím hned přítomným katolickým pánům svůj souhlas. Proto prý se dohodl s katolíky, aby se jednalo o záležitostech tohoto království a J. M. C., k čemuž také tento sněm se shromáždil, — a ne k hádání o náboženství. Sám prý často prohlásil veřejně, že se shoduje ve všech artikulech s katolíky, jako i jeho předkové, vyjma přijímání pod obojí. Poněvadž pak i to nyní jest dovoleno, není již docela žádného rozdílu mezi nimi.

Páni pod obojí zatím pojednali o tom v zelené světnici. Pak vrátivše se, poděkovali pánům pod jednou z jich přátelského zakázání se, ale ohradili se proti tomu, že by bylo mezi nimi rozdvojení: o tom nic nevědí, ježto jsou svorni. Pro jednu neb dvě osoby, které nemohou stav slouti, obecné jich snešení nemůže v pochybnost býti postaveno.

Císař zvěděv asi o tom všem, povolal k sobě večer pána z Rožberka, aby se o tom podrobněji informoval a s ním poradil o otázce náboženské. Není pochyby, že jej velmi mrzelo, že sněmování k žádnému cíli, jak on si přál, nepřichází. Ve vzniklém sporu spatřoval příležitost, aby stavům pod obojí dal pocítiti svou nelibost.

¹⁾ Sixt, *Sněmy* IV., 374. — Pan komorník dotázán na veliký ten počet stavů staroutrakvistických, odpověděl, že po kraji dosti a množství pobožných lidí jest i ženského pohlaví, — a že tu některé osoby z krajů volené jsou a dávají se v to jednání o náboženství a snad o tom poručení nemají. I ozvali se mnozí, aby se pán nemýlil, že vědí dobře, co v sněmě podle poručení sobě v krajích daného jednati mají. — Také vytýkal pan komorník, že pan Vilím z Talmberka „prve mluvil, že o té augšpurské konfessi nic neví a nyníčko ji také schvaluje“. Ten odpověděl: „K tomu se znám, že jsem ji prve neslyšel. Než když jsem ji slyšel, k ní jsem přistoupil a ji schvaluji. Tu máte, pane, odpověď.“ Ib. 375.

²⁾ Sixt, *Sněmy* IV., 375. — *Nuncius* v listu z 5. září píše, že bylo nebezpečí, že dojde k násilí, a tu prý se do toho pán z Rožberka vložil (perchè c'era pericolo, che venissero alle mani, il Sig. di Rosenberg s'interpose).

Druhého dne, ve čtvrtek 1. září,¹⁾ ve sněmu strana pod obojí prohlásila, že ve smyslu společného zůstání nemá o ničem jednáno býti, dokud obecní artikule a zvláště artikul o náboženství nebude na místě postaven. Chtěli-li tedy páni pod jednou, aby císaři bylo předneseno, co z artikulů obecních je sneseno, a aby císař artikul o náboženství na místě s nimi postavil, že pak hned, jak se to stane, chtějí nastoupiti na články císařem předložené. Ale páni pod jednou znova promluvili ve smyslu věřejšího prohlášení svého, dodávajíce, že pozorují, že by snad chtěla býti nějaká proměna proti dosavadním smlouvám a zřízením zemským, jak porozuměli ze sporu mezi panem komorníkem a stranou pod obojí; jistě prý nejsou toho vděční a chtějí se přičiniti u císaře, by přátelsky upokojil takové odpory. Dále pak žádali jako včera, poukazujíce na blížící se odjezd císařův, aby se nemařil čas, zatím že snad císař i jejich věci k místu přivede, aby tedy se nastoupilo na věci císařem předložené.

Stavové pod obojí²⁾ protestovali energicky proti tomu, jakoby žádali nových věcí proti zřízení zemskému, a jakoby mezi sebou sneseni nebyli. Jim jde jen o to, aby to, co z dobrého řádu vystoupilo, zase mohli v kněžstvu a náboženství svém uvést v řád. V tom sneseni jsou, a že od nich odstupují jedna toliko neb dvě osoby, to, jak již oznámili, neruší jich sneseni. Proto neuznávají potřebu, aby páni pod jednou, třeba dobrým úmyslem, v té věci zakročovali u císaře. — Spolu se usnesli jíti k císaři a předložiti mu stížnost na pana komorníka pro jeho příkrá slova a zvláště proto, že řekl, že by povinnost a přísaha J. M. C. na ně se neměla vztahovati, — pak by prý ani k volení krále ani k obecnímu sněmu nenáleželi —, jakož i stížnost stran sladovníků s žádostí, aby již ráčil tomu artikuli o náboženství konec učiniti a dáti jim milostivou odpověď, by mohli vyřídit pak předlohy císařské.

I šli k císaři u velikém počtu a předložili mu i stížnost tu i žádost. Ale císař dal jim v odpověď,³⁾ že vidí to s nelibostí, že vznikají mezi nimi takové spory, čímž se zameškává obecné dobré. Vytkl nad to, že sami u víře nejsou sneseni, Augsburskou konfessi žádají a k staré víře pod obojí se znají, však jedno s druhým se nesrovnává, a že by se chtěl založiti, že tu jsou mnozí mezi nimi, kteří nevědí, co jest Augsburská konfesse. Také prý je tajny nečiní, že jest mu od Bratří, kterýmž Pikarté říkají, podána konfesse. Nahlédl v ni i v tu, kterou

¹⁾ Sixt, *Sněmy* IV., 375–376. — *Nunciouva* zpráva z 5. září. — *Křištof Manlius*, fol. 74–76 velmi obsírně.

²⁾ Srv. rkp. v univ. praž. XXVII. C. 67. *Allig.* f. 16 (viz níže v hlavě 84). Sepsán jest patrně od účastníka všeho toho. Uvádí stížnost pánů pod obojí obsírně. — Srv. Br. diar., *Sněmy* IV., 457.

³⁾ Srv. Kurz. Extr. *Sněmy* IV., 317. — Sixt, *Sněmy*, ib. 376. — *Rozmlouvání*, *Confirmatio* fol. 340 (81). — Br. diar., *Sněmy* IV., 458. — *Křištof Manlius*, fol. 77–78.

mu podali stavové, jakož i v Augsburskou, a nachází, že se v mnoha artikulech nesrovnávají: všecky býti nemohou, vždy musí jedna druhé ustoupiti. To všecko prý jim mluví důvěrně, aby skrze to nepošlo něco jiného. Při tom napomínal je, aby více s tím nedleli a neodtahovali. Na jich stížnosti však jim neodpověděl nic.

Odpovědi tou byli stavové velice znepokojeni, vidouce, že se tak ty věci čím dál tím více schylují k zlému.¹⁾ Po delším uvažování se usnesli potud vyjiti císaři vstříc, aby artikule obecní dosud snesené předložili zítra císaři, ale aby při tom ve spisu se omluvili, že nejsou vinni průtahy, ježto ve smyslu snesení císařova se stavy není dosud vyřízen artikul o náboženství; jakmile se tak stane, že ihned bude přistoupeno na předlohy císařovy. Při tom usneseno prositi, by císař dal jim milostivou odpověď a opatřil je v nářku jim od pana komorníka nevinně učiněném. Pan Španovský, jak mu uloženo, sepsal ten spis.

Při tom se ptali stavové Bratří důrazně, jakou to konfessi podali císaři a vytýkáno jim, že jednají neupřímně. Pan Vliňský odpověděl, že přítomní z Bratří o tom nic nevědí, aby nyní za tohoto jednání co toho mělo se státi od Bratří z jednomyslného usnesení. Z tísně, v jaké byli, vysvobodil je pan Rabchop²⁾ poznámkou, že mu pravil Pavel Pacovský, kazatel Mikulášenský, plačtivých Bratří Pecinovských starší, že jest také konfessi J. M. C. podal. I byl z toho smích a svezlo se to³⁾ — jak praví bratrský referent — na Mikulášencích.

Znepokojení mezi stavy pod obojí bylo veliké, tak že se více k opuštění sněmu než k čemu jinému schylovalo. Neraď to viděl pan sudí.⁴⁾ I napsal proto, když se vrátil domů ze sněmu, císaři cedulku tichým duchem, oznamuje, že stavové jsou nemálo nad odpovědi J. M. ztížni a vykládají si, že J. M. usoudil všecky proti panu komorníku za

¹⁾ *Hub. Languetus* k tomu podotýká v listu ze dne 1. září 1575 (Ep. secr., str. 124) ve smyslu svého listu z 23. srpna (viz nahoře str. 219, 2): „Non possum satis mirari rationem agendi, qua usi sunt Caesariani in hac contentione de religione. Si noluerunt concedere Bohemis eam libertatem, quam petunt, certe non debuerunt tantam spem ipsis facere. Nam id fuit iis causa, ut se plures coniungerent, et ob conceptam spem suae actioni alacrius et pervicacia maiore insisterent. Jam vero velle denegare id, quod tam multi sibi quodammodo promiserunt, videtur habere in se aliquid periculi. Nam ut nihil peius accidat, certe ii, qui existimabunt se esse delusos, praebeunt se nimis faciles in gratificando Imperatori in iis rebus, quae iam postulat, quae sunt maximi momenti.“

²⁾ t. j. Robmhap z Suché, ale neznámo zda Křištof, Albrecht či Václav.

³⁾ *Bratrský referent* byl si tu patrně vědom, že se to týká přece jen Bratrské konfesse. — O Mikulášencích a jich konfessi z r. 1574, která byla r. 1576 tiskem vydána, jakož i o jich kazateli Pavlu Pacovském jedná *J. Jirůček*, Mikulášenci v Č. Č. M. 1870, str. 46–82.

⁴⁾ Sixt, *Sněmy* IV., 377. — *Křištof Manlius*, fol. 78 a 79. Manlius dí: „zvláště pak z stavu rytířského k tomu se nakloňovali, aby hned na ráno z Prahy odjeli a tím způsobem sněmovní jednání roztrhli.“

lživé. I prosil, by císař na nějakou jinou cestu ráčil pomyslet, neb že se je co báti něčeho škodlivého k rozvedení sněmu.

Císař zvěděv,¹⁾ že by chtěli stavové opustiti sněm, aniž by vyřídili požadavky jeho strany korunovace a daní, velice prý se hněval, a řekl, jen ať to učiní, že přece při svém rozhodnutí zůstane.

Panu sudímu pak na jeho cedulce odpověděl,²⁾ že by slušně na tom, co jim dal před několika dny za odpověď, mohli přestati a jemu se důvěřiti. Kdyby prý pan sudí a někteří jiní k tomu vedli a měli jiné stavy, tehdy by tím byli dobře spokojeni. Neboť jestliže slovům jeho nechťejí věřiti, tedy i jiným věcem věřiti nebudou. Večer pak byl pán z Rožmberka povolán k císaři. Neboť se rozhlásilo, že stavové pod obojí se snesli k žádnému jednání nepřistupovati, leč artikul náboženský s opatřením jich bude na místě postaven. Císař viděl, že chvíle rozhodnutí je tu, a že nelze dále odkládati. Stavové se osvědčili nepoddajnými, ale přece dosavadní taktikou císařovou jejich naděje a očekávání byla stlačena na míru nejnižší. Bylo nutno jim něco povolit, ale bylo zřejmo, že se spokojí ústupky takovými, že proti nim ani nuncius nebude moci mnoho namítati. A tak o 2. hodině na noc poslal císař komorníka svého Jiřího z Martinic na Hradčany k panu sudímu, aby asi s 8 přednějšími osobami na zítří v 7 hodin se dostavili k císaři.

34. Definitivní milostivá odpověď císařova. (2.—3. září.)

Na druhý den v pátek po sv. Jiljí, dne 2. září,³⁾ dostavili se k císaři za stavy pod obojí Bohuslav Felix Hasištejnský z Lobkovic, nejvyšší sudí, Jaroslav ze Smiřic, maršálek J. M. císaře římského dvoru v král. českém, Jan z Valdštejna, hejtman Menšího města Pražského, Hendrych Kurcpach, Karel z Bibrštejna, Burian Trčka z Lípy a na Světlé, podkomoří království českého, Jan Leskovec, Mich. Španovský, podkomoří měst Její M. C. v království českém, Šebestián

¹⁾ List nunciův z 5. září.

²⁾ Sixt, *Sněmy IV.*, 377. — *Křištof Manlius*, fol. 79. — Opis tohoto listu císařova v rkp. IX. A. 8. (dříve 23. J. 7.) f. 213 v archivu čes. musea (*Diarium Budovcovo*): „... Ier möget billich mit dem, so ich E. vor etzlichen Tagen geantwortet hab, zufrieden sein, mir auch darinnen wol trauen. Wan ier und etzliche andere die Übrigen dazu weiset und anleitet, so würden sie damit wol zufrieden. Dann wollet ier meinen worten nit glauben, so werdet ier andern Sachen auch nit glauben ...“

³⁾ Sixt, *Sněmy IV.*, 377—381. — Br. diar. ib. 458—461. Kurz. Extr. ib. 317. — Assecuration weiland K. Maxm., současný opis v praž. arcib. arch., otisk v *Sněmích IV.*, 239. — Viz i *Apologie druhá* (Šubert), str. 414—419 a j. — Rkp. *Rozmlouvání*, Confirmatio f. 341 (82). — *Křištof Manlius*, fol. 80—84.

z Vřesovic a Václav z Vřesovic, 5 pánů a 5 rytířů, vesměs novoutrakvisté. Bratři zastoupeni nebyli.⁴⁾ Také zástupci měst scházeli. Císař asi sám předem označil osoby, které by přijíti měly. Ne veřejně ve sněmu, ale ve svých komnatách dal jim císař definitivní, předem přesně určenou a stilisovanou odpověď ústní v otázce náboženské.

Císař především ve smyslu jich stížnosti na nejvyššího komorníka pana Jana z Valdštejna vyslovil nelibost nad jeho sporem se stavy a zvláště nad tím, že pan komorník se jich vysoce dotekl. Však pan komorník nemá práva komu na jeho spravedlnost vkračovati a řeč jeho taková podstaty a gruntu žádného nemá. Císař má je za své věrné poddané, kteří náležejí pod jeho milostivou ochranu, a na které se vztahuje povinnost jeho stavům učiněná. Císař neopomine panu komorníkovi ztížit, co mluvil.

Co se druhého artikule dotýče, oznámil, že se vši nejvyšší možností jednal s stavy pod jednou⁵⁾ i těmi druhými, aby žádost stavů strany ujištění jich v náboženství jako artikul buď do sněmu neb do desk zemských vjíti mohla, ale nemohl toho při nich obdržeti; odpověděli císaři, že o takovou věc již dávno smlouvami starými, též i mnohými sněmy jsou spokojeni a tak utvrzeni, že to zjinačiti téměř je nemožné, a protož že císaře prosí, poněvadž na zdržení toho i povinností vysokou je zavázán, aby ničehož nedopustil proměnití neb zjinačiti, nýbrž že prý ani nemá moci žádné toho změňovati.

Však že strany ujištění stavův císař přípovědi své má v paměti a jako předešle tak i nyní přijímá to na svou dobrou víru a k duši, že s stavy míní to věrně a upřímně, po německu a česku⁶⁾ upřímně a srdečně, a že jim stavům v náboženství a religii jich překážky sám od sebe činiti ani jiným dopustiti neráčí.⁷⁾

Stran stížnosti na arcibiskupa a konsistoř Pražskou, císař je před sebe obešle a tak opatří, že se toho více nedopustí, aby stavům a jich kněžstvu ubližovali.⁸⁾

⁴⁾ Bratři těšili se tím, že tito páni zastávali všechny tři stavy pod obojí, „mezi nimiž a s nimiž Bratři byli“. Tak píše redaktor Br. diar. senior Eneáš in margine XIV. sv. *Bratr. arch.*, fol. 131. Také poznamenává tam, že osoby ty „na místě všech stavů přijmuly odpověď od císaře“. Ale císař sám míní to přece jen jinak.

⁵⁾ Rkp. z r. 1575 v praž. univ. XXVII. C. 67. *Allig.* f. 17: „J. M. C. co se religii a konfessi té naší dotejče, co by na vlastní osobě J. M. bylo, byl by dávno rád to všecko s stavy na místě a konci postaviti ráčil, ale že jiní, páni katoličtí též kněží, tomu na odpor nastupovali ...“ Totéž i v *Rozmlouvání*, Confirmatio 341 (82).

⁶⁾ Sixt ještě dodává: „a ne novofrancouzsku.“ Též tak *Rozmlouvání*.

⁷⁾ Jest pozoruhodno, že o České konfessi nečiněna ani zmínka.

⁸⁾ *Rozmlouvání* 341 (82), „aby se v kněží naše nevládali, naši konsistoři nevládli a nám a kněžím našim ve všem pokoj dali“.

Dále že císař povoluje milostivě, aby stavové měli moc sobě a mezi sebou jistý počet osob¹⁾ voliti, kterých by ochrannou ruku držely nad religii a náboženstvím stavův, tak, jestliže by jim kdo chtěl v náboženství jich vkračovati a jim nebo kněžím a farám jich jakou překážku činiti, aby ty volené osoby mohly to opatřiti, je chrániti, i také na císaře vznášeti.

Nad takovou assekurací a ubezpečení²⁾ císař nezná prý nic vyššího, platnějšího a pevnějšího než toliko přípověď svou vlastní. Že by mnohem raději podstoupil³⁾ smrt, nežli by změnil neb nedodržel víru a přípověď svou. A tak věrohodnost svých slov potvrzoval obšírně a důtklivě.⁴⁾

Při tom žádal, aby stavové na tom již přestali a přikročili k jednání o artikulech císařem předložených, dokládaje, že musí ne na jednu osobu toliko a i na další příležitosti se ohlídati. Při synu svém pak že to tak opatří, že touž měrou bude zavázán stavům, jako i císař.⁵⁾

Má prý za to v pravdě, že tím a takovým ujištěním stavové před císařem i jedním každým mohou býti dostatečně a dobře bezpečni

¹⁾ *Zpráva nunciova* z 5. září mluví o 12 osobách.

²⁾ V *Bratr. diariu* in margine stojí pozdější kritické poznámky: „Věděl by o ni, než neráčí“. „Přípověď tajná, jiným neznámá, neb nechtěl, aby byla zjevena“. „I což a proč to? Ne o něho, ale o jiné běží“ a j. mn.

³⁾ Opis ústní odpovědi císařské v *archivu českého místopředsednictví* chovaný má na konci poznámku: „Slova královská, kteráž sám mluvíti a záruku tuto učiniti ráčí: Denn Gott waiss, dass ich in der Sachen mit Euch treulich handle, und sofern anders ist, so gebe Gott, dass das an meiner Seelen auch geht“ und Ihr. Mt. schlug sich in dem auf die Brust. Viz *Sněmy* IV., 381. — Dle *Rozmlouvání*, f. 341 (82) císař ve své odpovědi prý řekl: „jestliže by jináče mluvil a jináče myslil, že od Pána Boha pomsty sobě aby na jeho duši přišla, žádá, a aby J. M. měli za ničemného člověka, kterýž slov svých nedrží a jim nečiní dosti, a o tom abychom všechněm oznámili.“

⁴⁾ Dle *Rozmlouvání*, fol. 341 (82) při tom mluvil i o francouzském králi, „kterak mnoho zemím a poddaným svým sliboval a potom admirála i jiných mnoho zamordovati dal. A když jest byl na Vidni u J. M., jedá z Polsky, že ráčil J. M. mnoho jemu předkládati, proč Pán Bůh taková neštěstí na něj dopouští, že proto, že což svým poddaným slíbi, ničehož nesplní. Tu že jest se J. M. divně zavazoval, avšak přece jest selhal. A tak J. M. C. že by se téhož neštěstí a pokuty Boží obával“. — V témž smyslu obšírně vypráví o takových slovech císařových i Sixt, *Sněmy* IV., 379. — *Křištof Manlius*, fol. 86, rovněž se zmiňuje v odpovědi císařové o králi francouzském a dokládá: „Tomu se pak mnozí z přítomných divili, že tak zjevnými slovy dotýkal krále Francého... A protož ta věc hned vůbec byla rozhlášena... avšak mnoho... k tomu jest přidáno... Já pak následoval sem tuto upřímně a věrně svědectví a zprávy pana Michala Španovského a pana Václava Vřesovce, kteřížto oba dva latinské i německé řeči dobře povědomi byli.“ — Krátce o tom píše *Hub. Languetus* v dopise z 5. září (Ep. secr., str. 122).

⁵⁾ Při tom císař omlouval s y n y své z toho, že byli by maršálka rakouského a Pappenheima pro víru zamordovati chtěli. Srv. Sixt, *Sněmy* IV., 380. — Podobně *Rozmlouvání*, fol. 341. — Též *Hub. Languetus* (Ep. secr., str. 122) v dopise z 5. září 1575.

a jisti, a že někdy bude se moci trefiti příhodnější čas,¹⁾ že budou moci míti té věci lepší průchod k utvrzení toho všeho.

Tak císař. S t a v o v é pozorovali sice, že žádosti jejich stran náboženství není vyhověno v té míře, jak žádali, a že místo písemného ujištění císař trvá na slavnostním svém ústním slibu. Ale musili si přiznati, že za trvajících poměrů nelze více docíliti. Vřelý srdečný ton císařova slibu naplnil je nad to důvěrou. Vyrozuměli z jeho slov, že jim ponechává plnou svobodu náboženskou, i když ne zákonnou veřejnou formou, ale přece v tichosti. A tak radovali se z takové milostivé odpovědi a poděkovali císaři s oznámením, že by rádi sice, aby všichni stavové tak otcovskou odpověď z úst J. M. slyšeli, ale že chtějí ji se vši pilností stavům uvést v známost. Císař laskavě odvětil, aby tak učinili, a že pan Václav z Vřesovic poznamenával, co císař mluvil, a bude moci při oznámení stavům to dále ku paměti přivozovati.

I šla d e p u t a c e dolů do zelené světnice, a pan sudí oznámil všem třem stavům pod obojí odpověď císařovu. Stavové snesli se hned, aby na zítří všichni pod obojí k císaři došli a to vděčně přijali a poděkovali. Mezi stav²⁾ bylo i přemnoho z B r a t ř í, kteří odpověď očekávali, a nyní přijali s potěšením přípověď císařovu.

Spokojeni šli pak všichni do sněmu do soudné světnice, a toho dne ještě korigovali některé artikule obecní, a také se snesli,³⁾ aby ta řeč a přípověď císařova byla sepsána od pana Michala Španovského a pana Václava z Vřesovic, a aby pak všechny osoby, k kterýmž císař to mluvil, vlastnoručně to podepsaly a ve škatuli zapecetěné ke deskám vložily pro budoucí pamět.

V sobotu pak na to, 3. září,⁴⁾ stavové pod obojí všichni, evangelici i B r a t ř í, šli k císaři, a jich jménem pan sudí, opakovaně přípověď císařovu, císaři děkoval, projevuje ochotu stavů se odsloužit. Císař, podotknuv, že před půl hodinou panu komor-

¹⁾ *Benát. vyslanec* 4. září píše (G. Turba, Venet. Depeschen III. 567), že císař řekl stavům: Záležitosti náboženské vždy byly pokládány za nesnadné k rozhodnutí a jsou mu tím nesnadnější, čím větší vidí nesvornost mezi stavy, proto prý „rozhodl se odložit tuto záležitost k druhému sněmu, aby tedy uspokojili se zatím, že budou moci žiti tak, jak jim káže jejich svědomí“. — Sami *hrálouští radové* ve svém návrhu císaři Rudolfovi r. 1578 (o návrhu tom viz více v hlavě 63.) pší o „statuum cum Caesare conventio“ z r. 1575, kdy „totum negotium interim ad adventum Maximiliani Caesaris aut moderni domini nostri pro meliori deliberatione suspensum et relictum fuerit cum ea conditione, quod nulla nova et quae prius non fuerit religio introduceretur et parochiae in suo antiquo statu permanerent. Nihilominus in iurisdictionem consistorii ne quiquam falcem mitteret: quod confessionistae polliciti sunt servare cum ea conditione, ne archiepiscopus et consistorium in illorum sacerdotes manus extendant.“ Srv. 239, 6.

²⁾ Br. diar., *Sněmy* IV., 461 in margine.

³⁾ Kurz. Extr. *Sněmy* IV., 317. — Sixt, ib. 381. — *Křištof Manlius*, fol. 85.

⁴⁾ Sixt, *Sněmy* IV., 381.

níkovi stížnost stavů dostatečně předložil,¹⁾ prohlásil, že při včerejším svém oznámení stojí a na jiném není, nežli tomu všemu dosti učiniti, — leč by mu pán Bůh rozum odjít ráčil.²⁾ A o synu svém ví, že neučiní jináč, nežli jak jest císařova vůle a poručení. Když mu stavové děkovali, řekl: Pán Bůh rač dáti k tomu ke všemu své svaté požehnání!

V obyvatelstvu pak rozšířila se radostná zpráva a šířena i dále, že císař povolil náboženskou svobodu ve smyslu Augsburské konfesse.³⁾ A někteří docela dali se slyšeti, že nemohouce toho míti dovolení písemné, dají je do tisku.⁴⁾

35. Katolíci jsou odpovědí císařovou uspokojeni. (3.—5. září.)

Katolíci nebyli těmito událostmi překvapeni. Jako radové císařovi spolupůsobili přední páni katoličtí při tom všem, zdržující císaře od všelikých ústupků, pokud jim bylo možno, v zájmu církve katolické. Ale viděli, že stavové evangeličtí nějak přece musí býti uspokojeni, a uznali, že za daných poměrů⁵⁾ vše dopadlo pro stranu katolickou dosti příznivě, když se straně evangelické nedostalo zákonných záruk, než jen

¹⁾ *Br. diar.*, ib. 462 di, že císař panu komorníkovi řekl: „Já dávno s svými radami to sem byl již zavřel, co sem učiniti chtěl a již učinil; ale aby někdo neřekl, že příliš prudce to činím, prodléval jsem, zvláště když jste vy slibovali cosi mnoho dověsti a z toho všeho nic jste k místu nepřivedli a mně jste překážku učinili, že se to až posavad protáhlo, a skrze to mne k velikým outratám a škodám jste přivedli a všecko mi znátlí.“

²⁾ *Sixt, Sněmy IV.*, 381. — *Srv. rkp. Rozmlouvání*, f. 342 (dle *Sněmů IV.*, 380, 381 jest v rkp. č. 73 *bibl. Strahovské* stejná nota): „A při tom sám řekl česky: „Lečby mi milý Bůh rozum vzal, svých přípovědí měniti nechci. A bohdá ty věci k ujištění svému budou přivedeny, že nad tím stavové spokojeni i své oblíbení míti budou.“ A po poděkování stavů doložil: „Pán Bůh rač dáti k tomu své svaté požehnání.“

³⁾ *Nuncius* 5. září píše: „Et con questa risposta usciti di camera di Sua Maestà fecero correre subita voce per tutta la città, che havevano ottenuto l'essercitio della confessione Augustana.“ — *Hub. Languetus* píše 5. září (Epist. secr., str. 122): „Imperator tandem concessit Bohemis eam libertatem religionis, quam ab ipso tanta contentione petiverunt, et suscepit patrocinium eorum, quibus id concedebat, haecque promisit suo et successoris sui nomine.“

⁴⁾ *Benátský vyslanec* 4. září (*G. Turba, Venetianische Depeschen III.* 567) píše: „Et gl' heretici con segno di straordinaria allegrezza affermano, che gli è stato permesso che se ne stiano in quella religione, che loro giudicano migliore, el alcuni più arditi degl'altri si lasciano intendere che, non potendo haver questa concessione in scrittura, la metteranno in stampa.“

⁵⁾ *Benátský vyslanec* 4. září píše, že katolíci k svému uspokojení pravili, že císař, nemoha zabrániti v přítomném čase haeretikům této země, aby nežili na ten způsob, který se jim líbí, dovolil jim, aby to dělali s jeho svolením až do příštího sněmu. Ale nemohou si říci, že by jim býval dovolil nějakou věc novou. (*G. Turba, Ven. Dep. III.* 567.)

pouhého ústního slibu císařova. Pověsti o plné náboženské svobodě je asi přece znepokojovaly, ježto resoluce císařská dána byla ne veřejně, ale tajně.

I radili se katoličtí¹⁾ páni mezi sebou se svými duchovními vůdci. *Nuncius* pak obrátil se na císaře ještě 3. září,²⁾ aby zjistil, jak se věci mají, a aby věc katolickou podepřel. Císař, jenž před tím všemožně se snažil vylíčiti evangelickým stavům své ujištění a svůj slib jako něco velkého, nelituje slov přívětivých a krásně znějících, jen aby je uspokojil, neváhá nyní a líčí *nunciovi* naopak své ujištění a slib jako něco bezvýznamného, čímž se pranic nemění v právních dosavadních poměrech, a poukazuje na svou věrnost k církvi. Proto mohl *nuncius* v tom smyslu psáti do Říma 5. září na základě toho, co mu císař řekl: Císař, prý, v sobotu dopoledne, 3. září,³⁾ odpověděl stavům v témž smyslu jako dříve a vyjádřil se, že mohou býti přesvědčeni, jakkoli rád by viděl syna svého korunovaného za krále českého a zvoleného za krále římského, a ví, že nemůže se tak státi, pokud jich zatvrzelost potrvá, že přece mu výše stojí jeho čest a svědomí, než láska k synu anebo ctižádost. Proto prý by se mohli přesvědčiti, že nijak ho k tomu nepohnou, aby poskrvnil své svědomí a proti své přísaze připustil nové náboženství v tomto království.⁴⁾ *Nuncius* uvádí se zadostučiněním, že císař odepřel obnovu nynější konsistoře, ačkoli prý zvolili již 12 osob k účelu tomu,⁵⁾ a také jim nedovolil zříditi si konsistoř novou, ač o ni žádali. Též nesvolil, aby směli míti svého administrátora, nač velice naléhali. A v celku shrnuje *nuncius* odpověď císařovu v slova: Císař konečně stavům prohlásil, aby žili na dále týmž způsobem jako dosud, aniž by ho obtěžovali, při čemž dal jim naději,⁶⁾ že otázka ta může býti rozhodnuta za jiného sněmu v příhodnější čas, či když se mu to hodí. Zatím však nemají nic nového do tohoto království uváděti, ani katolíky

¹⁾ *List nunciův* z 5. září. — *Srv. K. Krofta, Sněmy XI.*, 39. — *E. Reimann, Der böhm. Landtag 275—276.* — *Jos. Svoboda, Der Prager Landtag 97—98.* — *Vávra, Péče papež. stolice 219—220.*

²⁾ *Benátský vysl.* 4. září: „Disse la Mtà Sua hieri à monsignor noncio...“

³⁾ *Nuncius* mluví o sobotě, tedy o 3. září, ale ne o pátku, 2. září.

⁴⁾ Slova tato uvedená císař stavům aspoň v tom smyslu ovšem neřekl. Spíše v tom smyslu císař před *nunciem* svoji katolickou věrnost osvědčoval.

⁵⁾ O této volbě nikde ostatní prameny nemluví, ale *nuncius* i v dopise z 29. srpna se o ní zmiňuje (Viz nahoře str. 222, 3), ale tu má na mysli osoby ze stavů přidělené konsistoři, aby na ni dohlíželi, by nejednala proti novoutrakvistům.

⁶⁾ Důležitá tato okolnost, o níž svrchu již byla zmínka (str. 237, 1), že totiž císař slibuje další projednávání otázky náboženské ještě pro budoucnost, bývá přehlížena. — *Sixt a Br. diar.* zmiňuje se o tom jen mimochodem. A přece byla velice významná, a mnozí od tohoto slibu mnoho očekávali, jak bude ještě byla významná, a mnozí od tohoto slibu mnoho očekávali, jak bude ještě byla významná, a mnozí od tohoto slibu mnoho očekávali, jak bude ještě byla významná. — *Rhp. praž. univ. I. A. 1.*, str. 191 klade na okolnost tu plný důraz: „edicto Caesareo sancitum, ne quid in religione mutaret(ur), specioso titulo, in aliud tempus, cum maiora urgerent, controversiam differi.“ *Srv. dále str. 250, a konec hlavy 47.* — *Nuncius* píše na místě zmíněném: „dando loro speranza di decidere questo negotio piu commodamente o in un altra Dieta o quando havesse parso a lui.“

obtěžovati, a dosavadní stav nechati mají beze změny; jako naopak on slibuje jim, že i oni mají zůstatí podobně bez obtěžování.

Nuncius s uspokojením dodává, že stavové byli odpovědí tou velmi uspokojeni, ježto prý se domnívali, že císaře dovedli tam, kde jej od počátku chtěli mítí, a prosili císaře jen ještě, aby svolení to, aby směli žítí podle svého svědomí, vložil do desk zemských. Ale císař prý to rozhodně odmítl. A když ho prosili, aby to dal vepsati do sněmu aneb aspoň jim to zajistil vlastnoručním spisem, i to odmítl, dokládaje, že jeho slovem musí se spokojiti, které jim bude dodrženo, pokud nějakou novotou nedají mu příčinu ke změně.¹⁾

Císař prý v audienci o tom všem výslovně prohlásil, jak nuncius dále vypravuje ve svém listu z 5. září, že v celé náboženské situaci nic nebylo změněno. K nunciovi obrácen dodal, že zvolil tuto cestu, poněvadž ji pokládal za nejprospěšnější, jak i jeho otec činíval. Ponechal totiž věci samým sobě, aby zakročil teprve ve vhodný čas, kdy lze bezpečně se nadíti dobrého výsledku.²⁾ Dal na jevo, že očekává, že pobytem krále Rudolfa v zemi mnozí budou získáni a mnozí věrní budou utvrzeni v katolické víře.

Nuncius děkoval císaři za toto zbožné a chvályhodné rozhodnutí, že chce náboženství katolické zachovati a svou přísahu splniti, ale projevil lítost, že císař při tom nemíní zkrotiti zpupnost haeretiků, kteří vyprávějí pravý opak toho, aby svedli ubohý lid, a že se mu zdá nutným, aby císař úmysl svůj veřejným listem dal na jevo k poučení těch, kteří jsou protivníky oklamáni. Chyťte tato diplomaticky obratná slova podepřel, poukazuje na to, že by v Polsku mohlo to způsobiti škodu jednání o tamní trůn, a že by i u knížat katolických mohly takové pověsti způsobiti špatný dojem. To se nemínulo účinku. Císař odpověděl, že velmi brzy bude moci každý poznati pravdu. A dodal, že bylo nutno dovoliti, aby odpůrci aspoň slovy mohli se vybouřiti, ale že v brzkou poručí mlčení, a všechno bude mítí klidný průběh bez dalších nepříjemností.

Ač nuncius s tím vším zásadně nesouhlasil, stoje na tom stanovisku, jak sám dí, a jak také vždy se o to snažil, aby všechny sekty

¹⁾ Benátský vyslanec 4. září píše: „Slyším z dobrého místa, že věc se udála takto: Když císař jim řekl slova uvedená, oni velice důrazně naléhali, aby byla zaznamenána do desk, a kdyby se mu to nelíbilo, aby byla zapsána do zvláštní knihy, by mohli bezpečně žítí a provozovati své náboženství. A potom žádali, by mohli býti připuštěni do konsistoře pod obojí, a kdyby jim to nedovolil, by mohli si zříditi vlastní konsistoř pro sebe. A konečně žádali, aby interim, který jim dovolil císař, by mohli žítí každý ve svém náboženství, jak činili dosud, v pokoji, byl pojištěn veřejným spisem, a kdyby jim to nedovolil, aby jim dal zvláštní poznámku svou vlastní rukou. Ale císař odepřel, že musí býti ubezpečeni jeho slovem; poznámky že si učinil pro své vlastní upamatování a chce si je podržeti, aby vždy se upamatoval, co jim dovolil.“ (G. Turba, Ven. Dep. 567–568.)

²⁾ To v hlavních rysech souhlasí s celým jednáním v otázce náboženské 1575. Jen čas od času císař tajně zasáhl v události, aby poměry přizpůsobil svým plánům.

z tohoto království byly vypuzeny, aby protivníkům byla odňata všeliká možnost k náboženskému shromažďování, a aby jich kněží od arcibiskupa mohli býti trestáni, přece však znaje prý těžké poměry i převelikou důležitost sněmovního jednání a vzdornou povahu českého národa, prohlašuje, že lze to pokládati za zisk a úspěch, když nic se neztratilo, a tak nebezpečná bouře byla překonána.

V tom přesvědčení posílili jej i španělský vyslanec,¹⁾ arcibiskup, pán z Rožmberka, nejvyšší kancléř pán z Pernštejna a jiní katolíci, kteří jako nuncius všemožně se vynasnažili o zdárný výsledek, a prohlašují, že císař nemohl učiniti rozhodnutí lepší a vhodnější k těmto poměrům: náboženství katolickému v nejmenším neubližuje, a přece haeretikům dává jakési zadostučinění. Jsouf velice četní a mocní, a kdyby byli dohnáni k zoufalství, jistě by došlo ke vzbouření, a tím by bylo ohroženo, co dosud bylo zachováno a s boží pomocí den ode dne může býti rozmnoženo.

Na konec prosil nuncius císaře, jako již přikázal o některých farách, jež byly haeretiky obsazeny, by byly vráceny, aby totéž učinil i stran ostatních far. Císař přislíbil to se vší rozhodností.²⁾

Nuncius upozorňuje ve svém dopise do Říma, že kacíři ve svých spisech líčí toto jednání o náboženství jinak a ve svém smyslu. Kdyby snad takové spisy přišly i do Říma, ujišťuje, že vše to, co do Říma píše, sám císař mu řekl, a že potvrdili to i katolíční páni. A dodává s uspokojením, že přísaha, kterou král Rudolf bude přísahati,³⁾ bude stejná jako dosud, se slibem, že nepřipustí v tomto království žádné jiné náboženství než katolické a husitské. To prý bude haeretikům k výstraze.

Smýšlení císařovo osvětluje rozmluva, kterou měl dne čtvrtého září s vyslancem benátským.⁴⁾ Vyslanec dvorně řekl císaři, že čím větší námahu měl císař, by urovnal své věci tohoto království se týkající, tím více bude moci doufati, že se mu v budoucnosti tím příjemněji a mileji vydaří. Císař však odpověděl, že nevidí, jak by se mu mohlo státí příjemnějším a milejším, co prošlo tolika hořkostmi a trpkostmi, než se to ochutná. A dodal: Dalo to mnoho práce

¹⁾ Španělský vyslanec píše 20. září (Arch. gen. de Simancas Est. Leg. 073, fol. 94. — Opis zem. archiv.): „Čeští páni jsou velmi v zmatek uvedeni, protože nedosáhli od císaře na tomto sněmu nic z těch věcí, které si přáli, aby udrželi a rozmnožili své proklaté náboženství (su maldita religion), a proto že je jich mnoho a jsou mocní, bylo třeba, aby císař s nimi jednal obratně... Tato záležitost zůstala tak, aniž se zhoršila, jak byly obavy před tím“. Srv. i dopis téhož vyslance z 30. září (Ib. Leg. 073, fol. 99°).

²⁾ Špaň. vyslanec, ibid.: „Přivržencům konfesse Augsburské vzali mnoho beneficií, far a veřejných úřadů světských, kterých se zmocnili proti ujednání na minulých sněmech“.

³⁾ Viz dále str. 249.

⁴⁾ List benáts. vyslance z 4. září 1575 (G. Turba, Ven. Dep. III. 567).

a ještě není vše skončeno. Již z toho je zřejmo, že císař, ačkoli u veřejnosti dával na jevo, jako by se cítil vždy v jednání tom pánem situace, přece v důvěrné chvíli prozrazuje, že nešlo vše tak, jak si přál, ba že narazil na těžké překážky a mnohé starosti. Ti, kdo poměry dobře znali a požívali důvěry císařovy, jako vyslanec španělský a benátský, věděli o těch nesnázích dobře. Španělský vyslanec píše o něco později,¹⁾ ale právě vzhledem k těmto událostem do 3. září: „Mám za to, že se císař do Prahy nevrátí nikdy, třeba by žil mnoho let. Čechové jej propouštějí velmi pohoršeného, a jeho úmyslem je vrátiti se do Vídně, aby se zbavil všech úkolů a aby je přenechal králi.“²⁾

36. Církevní řád. 15 defensorů. Sacramentaliter. (5.—17. září.)

Stavové pak ihned nastoupili na ostatní artikule, aby s urychlením vyřídili i předlohy císařovy.

V pondělí³⁾ 5. září a v úterý 6. září jednali strany budoucího krále, a ježto se nemluvilo ani o následnictví, ani o volbě, snesli se, aby král Rudolf byl za krále českého korunován. Ale činili si podmínku, že hned po volbě za krále římského má se vrátiti do Čech buď sám císař anebo král. Císař s podmínkou tou nebyl valně srozuměn, ale dal nunciovi na jevo, že pošle do Prahy asi někoho z ostatních synů, nejspíše Arnošta. Ve středu 7. září sepsána odpověď císaři stran krále Rudolfa a císaři dána v sobotu 10. září. V pondělí 12. září nastoupili stavové na předlohy císařské stran žádaných daní a v sobotu 17. září snesli se o odpověď císaři stran berně. I šli stavové k císaři, aby mu to

¹⁾ List špan. vyslance z 30. září 1575 (Arch. gen. de Simancas Leg. 673, f. 99.²⁾: „Creo, ya no tornará mas á Praga aunque viviese muchos annos. Bohemios le embian muy cansado y su yntento es tornarse á Viena presto para desembarcarse de todos los negocios y dexarlos al Ser^{mo} Rey de Ungria.“ — Císař však sám dával naději, že z Řezna do Prahy se vrátí. Ale také Hub. Languetus, podáváje o tom zprávu, pokládá to za nepravděpodobné, ježto záležitosti uherské vyžadují jeho návrat do Vídně. Srv. jeho dopisy ze 14. a 21. září 1575 (Epist. secr., str. 126 a 130).

²⁾ Zajímavá je epizoda z 6. září (Sext, Sněmy IV., 384) z hostiny u katol. pána Jiřího z Lobkovic, jenž pozval k tabuli arcibiskupa, pána z Rožmberka, nejvyš. hofmistra Lad. st. z Lobkovic, nejvyš. pana komorníka, nejvyššího kancléře, a z novoutrakvistů Jaroslava ze Smiřic a Mich. Španovského. Ličí se tu rozmluva arcibiskupova se Španovským při návratu domů. Pozoruhodno je, jak diplomaticky uměl arcibiskup jednati s evang. stavy. Také zajímá tu zmínka Španovského, že dosavadní svoboda náboženská bez možnosti řádu jest více k horšímu než k lepšímu, neboť vede k neřádu a rozmnožení sekt.

³⁾ Sext, Sněmy IV., 381—388. — List nunciův z 12. září (Arch. Vat., Nunz. Germania 72, pp. 469—476; opis v zem. arch.): „non essendosi parlato di successione nè di elettione“ a dále: „con conditione, che l' Imperatore overo il Re dovesse ritornare in questo regno subito fatta l'elettione di Re de' Romani: di che non pare, che S. Mtà si contenti, ma ben m'ha detto, che pensa di mandarvi alcuno degl' altri figlioli, che sarà forse il sermo. principe Ernesto.“

oznámili. Pán z Rožmberka mluvil jménem stavů a císař laskavě je přijal a slíbil brzkou odpověď.

Zatím, co tak veřejné jednání sněmovní rychle postupovalo, snažili se stavové pod obojí⁴⁾ mezi sebou ze smyslu poskytnuté náboženské svobody církevní věci urovnati a uvésti pevný církevní řád. Za tím účelem sešli se v sobotu 10. září pana sudího na Hradčanech, a pak, když se malý počet jich sešel, odloženo na pondělí 12. září, aby se sešli v zelené světnici. A tu jednáno o církevním řádu. Poněvadž pak sněmovní jednání vyžadovalo přítomnosti stavů, poručili stavové pod obojí panu Kurcpachovi a panu Václavu z Vřesovic a písaři od zemských desk Rozínovi⁵⁾ aby sepsali řády, patrně na základě řádů již dříve navržených,⁶⁾ ale nové situaci nedosti přiléhajících, a ostatním stavům pak předložili. Pan Václav z Vřesovic řád ten⁴⁾ sepsal, navrhuje:

1. aby čtyři defensores byli zvoleni, dva z stavu panského, dva z rytířského;⁷⁾
2. aby v každém kraji byl jeden superintendent; jemu k radě mají býti dva až 4 kněží a jeden z pána a jeden z rytířů.
3. Ti superintendentes (krajští děkani) každého půl leta mají se sjížděti v Táboře k vyřízení duchovních a soudních věcí, k examinování a svěcení kněžstva, s appellací na defensory.
4. Každý superintendent má ve svém kraji při všech farách 4krát v roce konati visitaci.

5. Každý kněz má míti konfessi stavů, a na ni učiniti závazek.

6. Defensoři se všemi superintendenty každoročně o svátcích svatodušních mají se sjeti na určitém místě, raditi se o společných potřebách, a mají míti moc opatřiti, co by mezi sebou uzavřeli.

Návrh tento, který ukazuje, jak rozuměli stavové přípovědi císařově a co všechno do ní vkládali, i když dřívější své naděje v dřívějším církevním řádě vyslovené značně omezili, byl stavů pozměněn hned v prvním bodě. Aspoň v úterý dne 13. září,⁸⁾ když stavové pod obojí v domě pana sudího se sešli, zvolili ne 4, nýbrž 15 defensorů nad svým kněžstvem, po pěti z každého stavu, a to: pana sudího, Jindřicha z Valdštejna, Vilíma z Talmberka, Hendrycha Kurcpacha, Karla z Bibrštejna; Buriana Trčku, Albrechta Kapouna, Jana Leskovce, Michala Španovského, Šebestiana z Vřesovic; Sixta z Otters-

¹⁾ Sext, Sněmy IV., 385—388. — Br. diar., ib. 403.

²⁾ Sněmy IV., 144 v úvodě tu jmenují Křišpína místo Rozína (Srv. ib. 430). — O Rozínovi viz str. 169, 2.

³⁾ Srv. nahoře str. 157.

⁴⁾ Bratr. diar. Sněmy IV., 463.

⁵⁾ Srv. první koncept, nahoře str. 134.

⁶⁾ Sext, Sněmy IV., 386. — Br. diar., ib. 463 volbu klade na středu.

dorfu, M. Matěje Bydžovského, Ondřeje z Huteru,¹⁾ Pavla primátora Malostranského, M. Václava Arpina z Žatce, vesměs novoutrakvisty. Bratří voleni nebyli, ježto defensori ti měli dbáti o organizaci novoutrakvistů, kdežto Bratřím jich vlastní dosavadní organizace od stavů úplně ponechána. Poměr mezi bratrskou církví a církví novoutrakvistickou byl tedy úplně jasný.

Volba tato velice se dotkla Václava z Vřesovic. Nebyl při volbě přítomen,²⁾ a když zvěděl její výsledek od pana Španovského, dal svou nevůli nad tím velice popudlivě na jevo, posměšně a utrhavě mluvě o zvolených, a že jsou někteří, kteří by se k tomu hodili a ti jsou zanechání. Pan Španovský se mu nabídl: „Chcete-li na mém místě býti, já vám ho rád přeji a i postoupiti rád chci.“ Ale svadivše se, rozešli se.

Pozitíří pak dne 15. září, ve čtvrtek,³⁾ přišel Václav z Vřesovic na palác, nalezl tu Dra Pressia, s nímž hned se dal v hádku o to slovo v České konfessi v artikuli de coena Domini,⁴⁾ že chléb jest tělo Kristovo „posvátně“, kteréž do latiny kdosi přeložil „sacramentaliter“. Tak prý to býti nemůže vyloženo, že on tomu slovu tak nerozuměl, ale má býti „substantialiter“ neb „essentialiter“, aneb „personaliter“. Slovo „posvátně“ jest prý pikartské a musí proto vyvrženo, a to místo musí býti opraveno. Tomu Pressius ovšem odpíral. Až k tomu přišel i doktor Hájek a Pressiovi pomáhal a panu Vřesovcovi řekl: „Jestliže vy to změníte a napíšete „personaliter“ neb „corporaliter“, já sám hned proti vám psáti budu.“ Pan Kurcpach pak tvrdil, že nemůže to býti, abychom měli slovo „posvátně“ vykládati „sacramentaliter“ ani německy „sacramentlich“, a přistoupiv k pisateli Bratř. diaria — patrně B. Švarcovi —, ptal se, jak Bratří latinsky vykládají „posvátně“? A zvěděv, že „sacramentaliter“, nechtěl tomu věřiti, že prý Bratří pro to slovo „sacramentlich“ odřekli se písní v Ulmu tištěných, od Vejse⁵⁾ přeložených, a k nim se nechtěli znáti. V české řeči, pravil, může se to slovo trpěti, neb tomu „posvátně“ tak rozumí,⁶⁾ jako by

¹⁾ Br. diar., ib. píše: „Ondřeje Sutora z Nového města Pražského.“ — *Křištof Manlius*, fol. 86: „Ondřeje Sullera, Nového města primasa, Pavla Vinklera z Hutenoru, Menšího města Pražského primasa, a mistra Martina (I) Arpina, primasa Žateckého“.

²⁾ Br. diar. *Sněmy* IV., 463.

³⁾ Br. diar., *Sněmy* IV., 463, 464. — Srv. XIV. sv. *Bratr. arch.*, f. 136.

⁴⁾ Miní se tím slova: „přijímajice duchovně i posvátně, věrou i také ústy“.

⁵⁾ Michal Weisz, od r. 1531. Bratr. kněz. 1534 senior, zemřel 1534 v Lanškrouně. *J. Jireček*, *Rukověť* II., 317.

⁶⁾ S tím srv. *list Pressiův* Ladislavu ml. z Lobkovic z 10. říj. 1577 (Srv. XII. sv. *Br. arch.*, f. 332): „Z strany večere Páně jsem jemu (Václavu z Vřesovic) Calvinistou a sakramentářem, že sem v konfessi položil ta slova: že my přijímáme tělo a krev K. P. duchovně a posvátně, to jest věrou i také ústy v svátosti. Zdá se panu Václavovi, že nemá býti „posvátně“, než místo toho „podstatně“, Ježto „podstatně“ a „duchovně“ jest jedna věc; — a zamítati posvátně jeden

řekl „posvěcené“ a latinsky mělo být vyloženo býti „sanctificialiter“ a německy „das geheiligte Brod“. Bratřští páni se též přimlouvali, aby nic nebylo měněno, než a zůstalo, jak jest císaři podáno, aby potom to nebylo od císaře nějak vyloženo a naposledy ze všeho nic učiněno. „I zůstáno na tom, aby česky konfesse byla k tisku dána tak, jak byla sepsána. „A vyloučili by kdo do latiny „sacramentaliter“, aby se potom psaním odedřeli konfesse, že jejích není“.

Zástupci církve katolické a staroutrakvistické a zvláště nuncius¹⁾ s neústí hleděli na sebevědomější postup novo-

těla Kristova, jest zjevně nechci tomu, aby jaká večere Páně byla aneb zevnitřní přijímání svátosti, kteráž jest tělo a krev Páně, a tak jest postavovati se proti učení vši církve, kteráž vždycky říká: *duplicem esse corporis et sanguinis Christi manducationem, alteram in sacramento seu sacramentalem, quae ore fiat a piis simul et impiis, alteram in ipsa substantia seu spirituale, quae fiat fide vera a solis piis ad vitam aeternam.* — V tenz smyslu mluví Bratří i ve své konfessi z r. 1607 o sacramentaliter, opírajíce se o Augustina a P. Lombarda. — Vřesovec však rozumí slovům těm zcela jinak. U Pressia je *sacramentalis manducatio* ta, která ore fit, na rozdíl od *spiritualis*, která vera fide fit a solis piis; u Vřesovce *sacramentaliter* je totožné asi se *spiritualiter* a pravý opak toho, co ore fita co je mu totožné se *substantialiter*. Je to tedy změnění pojmu. *Crato* píše 23. září 1575 sen. Ondř. Štefanovi (*Gindely*, *Quellen* XIX., 411.): „Vobis adversari Vřesovic non desinunt. Sunt vero homines inquieti, et qui, cum omnia se scire existiment, se ipsos ignorant... Pro vocola sacramentaliter scribendum censuit realiter et substantialiter“.

¹⁾ Stanovisko Václava Vřesovce v otázce o večeri Páně je zvláště zjevně vysloveno v rkp., jenž je obsažen ve svazku 54. G. 484 v univ. knih. pražské, a má nápis: „*O velebné a předrahé svátosti kšaftu Pána našeho Jesu Krista, kratičké a na hlavní otázky sacramentáře a odpověď věrného křesťana*“. Jest to 14 otázek a odpovědí na 5 malých stránkách. Na konci tohoto spisku či spíše na začátku hned následujícího spisku, rovněž rukopisu, jest psáno: „*Insignia Wrzesoviorum. Erb, půl měsíce mají. Dal tisknouti Bohu na čest Ten, jehožto tento Erb jest.*“ A hned následuje titul spisku dalšího: „*Velmi kratičký spis o celém přijímání a hodném připravování a o pravém užitku celého kšaftu P. našeho Jesu Krista pod obojí způsobou, slovem živého Boha a vyznáním svaté církve staré Catholické nejpřednějších učitelů potvrzený*“ (Vydáný léta 1579.). Spisek ten je psán na str. 5.—20. a má obsahem jednak výklad kšaftu večere Páně, slova ustanovení a pak zvláště citáty o večeri Páně z písmen a 14 otců církevních a sněmů, jichž učení se doslova uvádí. Oba spisky jsou asi opisy pozdější patrně dle tisku z r. 1579. Oba spisky i obsahem i slohem úplně se shodují se stanoviskem a slohem Václava Vřesovce a jeho „Starou vírou“ (viz str. 130). Spisek druhý, a zvláště četné citáty církevních otců, papežů a j., dává vysvětlení k slovům Dr. Cratona, jenž ve zmíněném již dopisu z 23. září r. 1575 píše: „*Venceslaus (Vřesovec) se XII. millia patrum legisse affirmavit: quid hoc dicto inconsideratus, ut mollissime dicam. Numeret omnium monachorum scripta, ut papas non attingam, ad istum numerum nunquam deveniet.*“

²⁾ *List nunciův* z 12. září (opis v zem. archivu): „*Et perchè certi di questi heretici vanno continuamente spargendo, che S. Mtà. ha concesso loro la confessione Augustana et il libero essercitio d'essa, procuriamo noi catholici da una parte, et dall'altra gl' Hussiti, che S. Mtà. con scrittura ovvero in publica audienza si dichiari, che non sia vero: et questo secondo m'ha promesso S. Mtà. di fare innanzi la partita sua; nè si mancherà di sollecitare, perchè ne segua l'effetto.*“

utrakvistů a Bratří, zvláště pak neradi viděli, že „někteří z těchto haeretiků neustále šíří zprávy, že prý jim císař povolil vyznání Augsburské a svobodu náboženskou v jejím smyslu“. I dohodli se katolíci s jedné strany a starotrakvisté s druhé, že budou usilovati, aby císař spisem anebo ve veřejném slyšení dal na jevo, že to není pravda. A vskutku slíbil císař nunciovi, že před svým odjezdem ve veřejném slyšení tak prohlásí. Nuncius těšil se z toho slibu, ale — chystá se, že bude na císaře naléhati, aby tak vskutku učinil.

Nad to působil nuncius na císaře velice důtklivě i v jiných směrech ve prospěch církve katolické. Zvláště usiloval, aby nový král¹⁾ při své korunovaci přijímal svátost oltářní pod jednou veřejně. Císař slíbil, že to uváží. Nuncius nedoufá v plný úspěch svého zakročení, ale očekává, že se tak stane jako při korunovaci za krále uherského, že totiž bude král přijímati téhož sice dne, ale soukromě. Většího úspěchu se naděje ze svého zakročení strany korunovační přísahy: císař i arcibiskup jej ujistili, že obvyklá přísaha a vůbec starý obřad v ničem nebude měněn.

O tomto úspěšném jednání zákulisním novotrakvisté a Bratří neměli tušení. Radovali se ze svého úspěchu více než vlastně měli k tomu důvod, přeceňujice dosah císařových slov a císařovy přízně. Ani si téměř nepovšimli události, která jim mohla býti výstrahou, když totiž 16. září z císařské kanceláře na hradě Pražském vyšel krátký zákaz všech náboženských novot obyvatelům měst.²⁾ Jest to asi týž, který i do Plzně došel s tímž datem, v němž se přikazuje městu, aby žádného protržení a změnění v religii a nového prve nebývalého mimo předešlý chvalitebný způsob nedopouštěli.³⁾ Evangeličtí stavové nevztahovali patrně výnos ten na stoupence České konfesse a proto ho téměř nedbali. A přece výnos ten byl asi prvním úspěchem nunciových rozmluv s císařem o potřebě, by stanovisko císařovo veřejně bylo projevováno, — a další brzy se dostavily.

37. Král Rudolf korunován. Assekurace omezena a potvrzena. (18.—23. září.)

V následujících dnech byla otázka korunovace v popředí všeho jednání. Stavové šli císaři ve všem ochotně vstříc.⁴⁾ Na otázky

¹⁾ Tamže: „Si procura ancora, perche il Re si communici pubblicamente in questa coronatione, et havendone fatto caldissimo ufficio con S. Mtà., m'ha risposto, che vi pensará; ma non havendolo fatto essa, si dubita, che la cosa sia per riuscire come in Ungaria, che si fece la medesima mattina ma privatamente. Nel resto sono assicurato non solo dall'Imperatore ma dall'Arcivescovo ancora, che si farà il solito giuramento nè s'alteranno in parte alcuna le antiche ceremonie.“

²⁾ Sněmy IV., 474.

³⁾ M. Šimona Plachého z Třebnice, Paměti Plzeňské, Jos. Strnad, str. 71.

⁴⁾ Hubertus Languetus píše 14. září 1575 (Epist. secr. str. 126.): „Libertas religionis, quam Imperator concessit Bohemis, reddidit hic ei omnia faciliora: nam statim impetravit, ut filius declaretur Rex.“

náboženské¹⁾ nezbylo k jednání ani dosti času ani klidu. V neděli před sv. Matoušem,²⁾ 18. září, sešli se sice někteří stavové pod obojí u pana sudího, chtěje o řádu v kněžství ještě více se raditi, a také rozmlouvali o ubezpečení strany náboženství od mladého krále. Ale v tom císař poslal pro pana sudího. I snesli se stavové, ježto čas je krátký a nepřiležitý, aby při prostrannějším času shledání jich bylo v Mělníce u pana sudího ve chvíli příhodnou, již stanovití ponechali panu sudímu. Zatím aby ti, kterým by se v kněžství potíže neb překážka jaká činila, utekli se k zřízeným osobám a hledali u nich ochrany.

Císař s panem sudím měl zatím obšírnou rozmluvu. Bylo mu nepohodlné, že stavové pod obojí z jeho připovědi a z jeho laskavých slov čerpali naděje, které sice sám svými příjemnými slovy vzbudil, ale kterým v připovědi samé neposkytl opory. Nyní naděje ty u katolíků vzbudily nelibost, a tu pokládal za vhodné omeziti je na míru toho, co výslovně připověděl. Proto stěžoval si panu sudímu, že prý upřímně jeho jednání se stavy pod obojí někteří divně vykládají a jeho připověď k osobám od stavů k císaři vyslaným rozpisují a to různým způsobem. Ukázal panu sudímu tři takové spisy³⁾ vzájemně si odporující, podotýkaje, že je tomu velmi nerad, že prý by skrze to nejen u katolíků domácích, ale i v říši a u cizích panovníků mohl přijíti v ošklivost, zvláště strany slov o králi francouzském, že by, nezdržev slibu, lhal, čehož prý císař neřekl. I napomínal, by tomu byla učiněna přítrž a aby to nebylo dáváno do tisku. Co připověděl osobám vyslaným, to vše chce obnoviti v přítomnosti mladého krále s poručením, by všemu tomu, co připovídá, i od mladého krále zadost se stalo. Však očekává a žádá, by odporné straně byl pokoj dán, a aby se chovali bez potupování. Při tom též žádal, aby tiskem té konfesse od stavů císaři podané prodlili, dokudž by císař z Čech nevyjel.⁴⁾

Již tato slova císařova účinkovala jistě na stavy jako sprcha. I další události působily k jich vystřízlivění. Smýšlení budoucího krále zřejmě se jevílo jako velmi horlivě katolické.⁵⁾ Třetího dne před

¹⁾ Proto asi natlká Crato v listu 23. září 1575 adresovaném Ond. Štefanovi (Gindely, Fontes XIX., 411): „Waneclius (Vanecký) effecit, ut haec scriberem... Nihil nostris rebus videtur mihi miserius, sive hoc conspectus rerum, sive mea senilis morositas facit. Ante oculos hebetes, ante aures, quae obundescunt, calamitosa obversantur. Bohemi, qui initio plane fervidi fuerunt, frigent, neque (ut in dubiis rebus necessarie faciendum) in divinis fixi, in humanis ex certa cognitione firmi videntur. Abibunt igitur inchoata in dubia atque incerta.“

²⁾ Sixt, Sněmy IV., 388. — Bratr. diar., ib. 464.

³⁾ Srv. str. 250.

⁴⁾ Srv. dále str. 252 a 258.

⁵⁾ Rkp. praž. un. I. A. I., str. 191. (Historia foundationis collegii Pragensis): „Triduo ante coronationem jejunium sibi Rudolfus indixit, dein exomologesi purgata conscientia ipso die publice sub una specie Christi corpus et sanguinem sumsit, Regi

korunovací, tedy v pondělí, dne 19. září, kdy stavové sněm strany korunování dali přečísti a odeslali císaři, uložil sobě Rudolf pŕst třídní před večerí Páně pod jednou způsobou, k níž se chystal. Také jednání o korunovační přísahu ukázalo, že budoucí král je smýšlení rozhodně katolického. Stavové pod obojí vyslovili přání,¹⁾ aby formuli přísazení řekl týmž způsobem jako kdysi král Maximilián, totiž s vynecháním slov „matce Boží i všem svatým“. Ale katolíci trvali na této formuli, a také mladý král Rudolf se pro ni rozhodl. Podléhal ještě úplně velice zbožné své matce.²⁾ Za takových jednání blížil se den korunovace.

Již v úterý 20. září³⁾ byl v sněmu slavnostně za přítomnosti císařovy a mladého krále Rudolf za krále vyhlášen. Na to stavové doprovodili jej s císařem do kostela sv. Víta, kde měly býti konány slavnostní služby boží⁴⁾ se zpívanou mší. Již měla počítí mše, a arcibiskup byl připraven. Ale císař přikázal, poněvadž se již prodílo, aby byla vynechána. I zpíváno „Te deum laudamus“, a arcibiskup zakončil ostatními modlitbami. Horšil se nad tím nuncius i katolíci mnozí. Tím více byli potěšeni v den korunovace z mladého krále.

Korunovace konána slavnostně ve čtvrtek 22. září v dómu svatovítském. Arcibiskupem otázán,⁵⁾ nejprve: „Vis fidem sanctam a catholicis viris tibi traditam tenere et operibus justis observare?“

Regum coronam suam commendans. . . A matre religiosissima Regina totus adhuc pendebat.“ Srv. dále 383.

¹⁾ *Nuncioua zpráva* z 23. září, *Theiner Annales* II., str. 401.

²⁾ Rkp. v un. knih. praž. I. A. I., str. 191.

³⁾ Sixt, *Sněmy* IV., 389. — „Verfassung, mit was Ordnung . . . die Krönung . . . den 22. Sept. . . beschehen“ současný opis v arcib. arch. v Praze, *Sněmy* IV., 261–268. — *Nunc. zpráva* z 23. září.

⁴⁾ „Poi tutte insieme se ne vennero alla chiesa cathedrale, dove alla porta la Serenissima Imperatrice con gli Ambasciatori stava aspettando et andati tutti all' altare grande trovassimo l'arcivescovo apparato per cantare messa, la quale per esser l'ora molto tarda, parse a S. Mtà, che si potesse tralasciare, et si cantò solennemente il Te Deum con alcune orazioni, facendosi una salva d'artigleria, et simili cose usitate in nuova coronatione.“ *Nuncius*, 23. září.

⁵⁾ „Verfassung“ *Sněmy* IV., 264, 265 praví, že byl „dreimal angeredet und befraget“, ale uvádí se jen nahoře uvedené dvě otázky a odpovědi. (Chceš víru svatou od katolických mužů tobě svěřenou zachovávat i činy spravedlivými osvědčovati? Chci. — Chceš království Tobě od Boha dané dle spravedlnosti otců tvých řídit i hájiti? Chci a slibuji, že tak vše vykonám, jak budu moci, Božskou pomocí a všech jeho posilou podepřen.) Otázka dosud na místě druhém uváděná: Vis sanctis ecclesiis earumque ministris tutor et defensor esse? (Chceš býti ochráncem a obhájcem svatých církví a jejich služebníků?) byla tentokrát i později vynechána. Zda jako ústupek utrakvistům? Však znění té otázky — „svatých církví“ — bylo by jim více k prospěchu než v neprospěch, a její vynechání je rozhodně jim nepříznivo. S tím srovnaj nahoře str. 241.

odpověděl král: „Volo.“ Podruhé: „Vis regnum tibi a Deo concessum secundum iustitiam patrum tuorum regere et defendere?“ odpověděl: „Volo et in quantum divino fultus adiutorio ac solatio omnium suorum valhero, ita me per omnia facturum promitto.“

Potom sloužil arcibiskup slavnostní mši a při ní mladý král — jenž ostatně neznal dostatečně českého jazyka¹⁾ — v českém jazyku proslovil korunovační přísahu, jak ustálena byla v zemském zřízení²⁾: „Přisaháme Pánu Bohu, matce Boží i všem svatým, na tomto svatém čtení, že pány, rytířstvo a vladyky, i Pražany i jiná města, i všecku obec království Českého chceme a máme při jich řádech, právech, privilegiích, výsadách, svobodách a spravedlivostech i v starých dobrých chvalitebných obyčejích zachovati . . . Tak nám Pán Bůh pomáhej i všichni svatí!“

Na to pokračováno ve mši. Když pak arcibiskup komunikoval, přijímal i král z ruky celebrujícího arcibiskupa večerí Páně pod jednou způsobou.³⁾ Nejvyšší purkrabí pán z Rožmberka a nejvyšší hofmistr Ladislav z Lobkovic drželi při tom hedvábné roucho při přijímání. S radostí viděli to katolíci, zvláště když mladý král při mši, od offertoria počínaje, klečel a při pozdvihování korunu s hlavy sňal. Velikou nadějí také je naplnilo, když zvěděli, že se k zpovědi a k přijímání připravoval třídním postem a mnohými modlitbami.

Po slavnosti byl nuncius přijat od krále v audienci. Měl králi sprostředkovati blahopřání papeže, jenž v mladého krále skládal mnohé naděje. Téhož dne⁴⁾ přijal král i Campana, rektora jesuitské kolleje, jehož si velice vážil. Přes čtvrt hodiny s ním velice laskavě rozmlouval, přijal rád i básnické projevy jesuitské k tomuto dni a slíbil, že bude řádu jesuitského ochráncem nejlepším.

Jestliže to vše na stavy pod obojí musilo učiniti mocný dojem a zvíklati jejich naděje v přípověď císařovu skládané, naděje ty tím více otřeseny proslovem, jež Maximilián v den po korunovací k stavům promluvil za příležitosti assekurace jich v náboženství se strany mladého

¹⁾ Tomek, *Děj. m. Prahy* XII., 250.

²⁾ *Verfassung*, *Sněmy* IV., 265. — Srv. *M. Paula Stránského* . . . vypsání vši obce království Českého (*E. Tonner*) str. 101. Zřízení zemské A. 2. — *Nuncioua zpráva* z 23. září 1575.

³⁾ Jesuitský rkp. *Diarium collegii I^m* fol. 137: „Jejunium praemisit triduanum pius rex, deinde inspectantibus torvum haereticis in ipsa actione sacram synaxim non sub utraque, ut voluissent, sed sub altera tantum specie sumpsit praesente Imperatore, Imperatrice ipsis pariter in genua procumbentibus.“ — Rkp. univ. praž. I. A. I., f. 191. — *Nuncioua zpráva* z 23. září 1575. — *Španělský vyslanec* též s radostí o tom podává zprávu králi španělskému 29. září, že to bylo k velikému zahanbení haeretiků a k potěšení katolíků. Vyslanec pak vyjádřil králi Rudolfovi svou radost, chvále jej pro příklad, který dal. Srv. opis v zemském archivu.

⁴⁾ *Diarium collegii I^m*. 137. — Rkp. tento mluví o tom zvláště obšírně.

krále. V pátek totiž,¹⁾ 23. září, byla strana pod obojí k císaři ráno povolána. A tak šli všichni, kteří přítomni byli, ze všech tří stavů na hrad, jen z Bratří nikdo nebyl právě přítomen.²⁾ Císař opakoval v přítomnosti krále svou příповěď strany náboženství. Předem však poznamenal, jako prve byl řekl panu sudímu, že slova jeho se vykládají jinak, což by potom jemu jinde mohlo býti vyloženo ve zlé. Neboť ukázány jsou jim spisy dva,³⁾ a v těch mnoho přidáno, čehož nikdy nemluvil, něco také vypuštěno. Tak v těch spisech doloženo, že král francouzský, co jest připověděl, všecko v hrdlo selhal. I opětoval svou příповěď: Předně byl za to žádán, aby stavové byli zůstaveni při své religii, a na ně, kněží a fary jich nebylo sáháno, a jim činěna nebyla překážka, a v tom se jim milostivě zakázal. K tomu žádali zvědět, jaké pojištění budou mít strany té věci od krále Rudolfa; také žádali, aby mohli osoby voliti, na něž, dala-li by se jaká překážka komu, by to bylo vznášeno, by to v známost uváděli císaři, k čemuž také povolil. Ale v těch spisech stojí, že mají sobě voliti defensores, čehož nikdá nežádali, a císař o tom nikdá nemluvil.⁴⁾ Také se dokládá v těch spisech, že potvrzuje těch artikulův víry mu předložených; ale toho také není žádáno.⁵⁾ Než na tom jest zůstáno, že jim stavům v jich religii překážka činěna býti nemá ani od císaře, ani od katolíků a jiných pod obojí. Však nicméně, aby také oni opatřili při kněžích svých, aby dále nesáhali, než jim náleží. O nich samých je té naděje, že nebudou překážky činiti jak katolickým tak jiným pod obojí, ani sáhati na kněží, fary a jurisdikci. Tak to zůstati má, až se stavové o to srovnají, nebo až se císař zase navrátí do království tohoto a všecko na místě postaví.⁶⁾

Král Rudolf pak prohlásil: Cokolivěk J. M. C. stavům připovědět ráčil, to že všecko na ten způsob, jak oznámeno, ráčí zdržovati

¹⁾ Sixt, *Sněmy* IV., 390. — *Br. diar.*, ib. 404. — *Křištof Manlius*, f. 87—88.

²⁾ *E. Reimann* (str. 277.) pohřešuje zprávu, zda zástupci měst byli přítomni. — Ale i Sixt i *Br. diar.* mluví o všech třech stavech.

³⁾ Sixt, ib. 390 mluví o 2 spiscích, kdežto císař před tím (viz str. 247) mluvil o 3 spisech.

⁴⁾ Tu patrně císař obrací se proti tomu, co páni pod obojí očekávali od defensorů, jak to i Václav Vřesovec ve svém návrhu círk. řádu vyslovil, aby totiž měli hlavní slovo ve vrchní správě církve novoutrakvistické, čímž by nabyli významu ještě většího, než měli defensoři z let dřívějších (1554 atd.). Srv. nahoře str. 222 a 223.

⁵⁾ Stavové sice nežádali výslovně o potvrzení konfesse, nýbrž sepsali ji a předložili na doklad, co jest obsahem jich společné víry hned od dávna prý v Čechách trvající. Ale když žádali císaře o svobodu, by dle této konfesse bez překážky své náboženství mohli konati, žádali přece implicity o potvrzení této konfesse. V supplikaci totiž praví stavové: „Protož... prosíme, že nás při tom, abychom tak jako předkové naši administrátory a konsistoři naši muži pobožnými, ctnostnými a příkladnými vosaditi mohli, kteřížby kněžstvo naše potvrzovali, je při tomto našem víry svatě vyznání v řádu dobrém, v obcování šlechetném drželi a spravovali, milostivě zůstaviti ráčíte.“

⁶⁾ S tím srv. nahoře str. 239, 6.

a při tom jednoho každého zůstavovati, a na to se budou moci bezpečiti, že proti tomu nic neučiní.¹⁾

Stavové pod obojí děkovali císaři a mladému králi za dané ujistění, ač ovšem s nemalým zklamáním v srdci, ale přece těšice se z mnohého úspěchu. Náboženská svoboda, jim připovědí císařovou zaručená, byla jim značným úspěchem, i když se jim ve světle těchto střízlivých slov císařských a přesných vymezení jejích hranic jevila mnohem skromnější než dříve²⁾ v umělém osvětlení srdečných a vřelých slov z 2. září. Než teprve později měli zvědět pravdu zcela chladnou a poznati, jak vlastně císař slova svá mínil anebo aspoň před veřejností chtěl je vysvětlovati, omezuje jich význam na míru slov přesně odměřených. Všecko ovšem nasvědčuje tomu, že císař v zájmu své rodiny činil tato omezení z ohledu na papeže a katolické příbuzné, aniž chtěl z toho činiti důsledky.³⁾

38. Sněm uzavřen. Katolíci a staroutrakvisté posílení. (24.—27. září.)

Sněmovní jednání špelo rychle ke konci. Císař dosáhl, co chtěl. Jen stran povolení d a n ě⁴⁾ počínali si stavové značně zdržlivě, povolující žádaný obnos ne na pět let, jak císař žádal, nýbrž jen na jeden termin, aby císař tím jistěji co nejdříve se musil vrátiti do země. Vy-

¹⁾ Sixt, *Sněmy* IV., 391. — *Crato* píše o tom 25. září 1575. (Originál dopisu je v radním archivu ve Vratislavi, v V. sv. Epistolarum Bibliothecae Rehdigerianae, fol. 143.): „Iussit rex Bohemos de religione securos esse et magnam bonorum omnium spem de se concitavit. Natura placidissimus est. Loquitur parum et cum singulari gravitate et suavitate.“

²⁾ *Křištof Manlius*, fol. 88: „Ti pak, kteříž toho všeho jednání dobře povědomi byli, zjevně to rozprávěli, že císař před volením syna svého za krále Českého byl k stavům v slovích a připovědích velmi štedrý, ale jak bylo po jeho korunování, když mělo to k svému vykonání přijíti, velmi mnoho ulevil.“

³⁾ Zajímavá je zpráva *vyslance španělského* z 29. září 1575 o velkém jubileu a o stanovisku císaře Maximiliána k němu a tudíž i o náboženském smýšlení císařově. Žádalať totiž císařovna před tím v Římě prostřednictvím španělského vyslance o účastenství v jubilejních odpustcích, čehož dosáhla. S bolestí vypráví špaň. vyslanec v listu 29. září, že císař při jedné tabuli veřejně si posměšky činil z těch, kteří dosáhli odpustků (návštěvou určitých kostelů a oltářů v Praze), nic prý nedbaje, že ten úsměšek se vztahoval i na císařovnu, krále Rudolfa a na arciknížete Arnošta, kteří též je získali s velikou pobožností. Arciknížata Matyáš a Maximilián prosili otce-císaře, aby jim dovolil zpovídati se a přijímati vsrpnu v den nanebevzetí P. Marie (15. srpna), dále aby mohli býti biřmováni, jak jim jich zpovědník, biskup z Vídně, při poslední zpovědi uložil, a konečně, aby jim dovolil získati si jubileum. Přijímání jim povolil, kdykoli chtějí, biřmování odložil na dobu pobytu ve Vídni, stran jubilea však se chtěl napřed informovati o příslušném breve. A teprve pak svolil. — Je to charakterické pro náboženské stanovisko císařovo, o němž píše vyslanec v témž listě velmi obsírně, touze s rozhořčením na císařovu náboženskou lehkomyšlnost. Srv. výše str. 51, l.

⁴⁾ Srv. *Sněmy* IV., 150 nsl. (předloha císařova při zahájení sněmu) a *Sněmy* IV., 301 nsl. (Svolení na předložení J. M. C.). — S tím srv. *dopis nunciův* z 25. září (Arch. Vat., Nunz. Germania 72, pp. 496—500. Opis v zem. arch.)

datnou pomoc poskytl císaři v celém sněmovním jednání pán z Rožmberka, jemuž se nyní císař odvděčil, postoupiv mu velmi výhodně panství roudnické bez nápadů svých a své rodiny.¹⁾ V pondělí²⁾ před sv. Václavem, dne 26. září, když již sněm byl sepsán, a jen měl býti ještě dočten a do konce zkorigován, císař poručil mladému králi, aby vykonal relaci sněmovní, sám pak, poručiv zatím správu země předešlým místodržícím,³⁾ Vilému z Rožmberka, Ladislavu st. z Lobkovic a nejv. kom. Janu z Valdštejna, vesměs odpůrcům novoutrakvistů a Bratří, rozžehnal se se stavy a odejel do Řezna. Ještě toho dne dojel do Berouna a pak bral se přes Zbiroh a Plzeň.⁴⁾ Před svým odjezdem z Plzně promluvil k radním osobám, které kol stály, v jazyku českém přísně poroučeje, aby zachovali stálost ve víře katolické a nic nového, nebývalého nedopouštěli a žádnému nepřehlídali. Dne 3. října⁵⁾ v pondělí přijel císař s císařovnou a s syny do Řezna.

Zatím byla v úterý 27. září relace sněmovní vykonána v přítomnosti krále Rudolfa a tří bratří jeho, a sněm uzavřen. Mladý král, vykonav ještě některé svěřené mu úkoly, brzy na to odejel za svým otcem. Též nejvyšší kancléř pan Vratislav z Pernštejna⁶⁾ a někteří jiní čeští páni odebrali se do Řezna.

Nuncius odjel do Řezna ještě před císařem, totiž dne 25. září.⁷⁾ Jedno mu kalilo radost. Nuncius se nadál, že císař dle

¹⁾ Nuncius píše 25. září, že, jak slyší, císař byl v té věci mocně podporován pánem z Rožmberka, jemuž pak v uznání jeho služeb daroval nějaké statky v ceně více než 100.000 tolarů: „essendo aiutata molto dal sr. di Rosenberg, al quale intendo che ha donati alcuni beni di valuta di più di 100 m. taleri.“ Jest tím míněno panství roudnické. Roku 1575 v den sv. Jeronyma, 30. září, dal císař ve dsky zemské vložiti zápis, jímž Vilémovi v dluhu 25.000 kop gr. č. ihned postoupil zámek a město Roudnici s panstvím k dědičnému jmění. Poněvadž pak do té doby panství to držel Januš kníže Ostrovský, bylo Vilémovi zůstaveno, jakým způsobem, zda-li soudem neb smlouvou, chce se uvázati v držení toho panství. R. 1577 dosoudil se ho Vilém na soudu zemském. Aug. Sedláček, Hradý, zámky a tvrze království Českého, díl VIII., str. 185. — Pavel Stránský, Vypsání vši obce království Českého (Em. Tonner, str. 116) uvádí dar ten v souvislosti s přijetím Rudolfa za krále. — Dluh výše zmíněný souvisí asi s dluhem, o němž je zmínka výše na str. 207, pozn. 3.

²⁾ Sixt, Sněmy IV., 391.

³⁾ Sněmy IV., 479. Císař zmiňuje se o nich v listu z Vídně 15. list. 1575.

⁴⁾ M. Šim. Plachého Paměti, str. 71.

⁵⁾ List nunciův z Řezna 7. říj. 1575, Theiner, Annales II., 463.

⁶⁾ „V středu dne sv. Václava, dědice Českého, léta 1575“ podpisuje Vratislav z Pernštejna dluhopis, kterým potvrzuje, že je dlužen „podle učiněného od kuchmistra mého oučtu Panu Janovi Vodhájovi, měšťaninu Starého města Pražského za pivo ke dvoru mému od něho brané po dvě stě kop gr. čes.“, a slibuje je při času sv. Martina 1576 splatiti. (Originál v Roudnickém arch. kníž. z Lobkovic, sv. B. 158.)

⁷⁾ V listu z 25. září nuncius píše, že neodejel-li by v neděli 25. září, musil by pak odejeti až 29. září ve čtvrtek pro potíže s ubytováním na cestě, ježto 26. září hodlá odjeti císař, 27. září čeští páni, 28. září pak knížata. Ale má-li v Řezně

slibu mu daného promluví veřejně o náboženství, by projevil, že neslibil, co všechno konfessionisté rozhlašovali. Než k tomuto prohlášení do té doby nedošlo. A nuncius déle se nemohl zdržeti, chvátaje do Řezna, aby tam v zájmu katolické církve hned předem působil dle pokynů z Říma proti snahám evangelických knížat.¹⁾ Ale ještě před odjezdem podařilo se nunciovi²⁾ pohnouti císaře k důležitým krokům proti novoutrakvistům a Bratřím. Aspoň v posledním svém dopise z Prahy 25. září může oznámiti do Říma, že na jeho zakročení císař nařídil, aby tiskař, jež konfessionisté uvedli do Prahy, chtěje dáti vytisknouti Českou konfessi, byl z Prahy vypověděn. Snad prý císař potrestá i stavy, kteří tiskaře povolali, anebo aspoň jim udělí „pěknou důtku“. Nad to na zakročení nunciovo císař již prý vydal nařízení, aby byly obnoveny dekrety proti Pikartům, a aby jejich sbory byly zavřeny. Bratří a novoutrakvisté ani netušili, a již bylo zásluhou nunciovou vše připraveno, aby ze svého krásného snu byli rázem vyburcováni. A ještě další úspěch podařil se nunciovi v poslední chvíli. Administrátor Jindřich Dvorský navštívil nuncia na rozloučenou 24. září, dávaje na jevo velikou touhu, aby došlo k plnému spojení staroutrakvistů s katolickou církví. Nuncius utvrdil jej v tomto úmyslu, odkládaje další jednání, když času již teď dosti nebylo, k lepší příležitosti.

Se svojí činností a jejími výsledky v Praze mohl býti nuncius spokojen. Prokázal věci katolické velikou službu. Ač nedosáhl všeho, co si činil svým cílem, přece zorganizoval stranu katolickou, posílil ji a velice povzbudil k boji proti novoutrakvistům, těmto pak položil v cestu balvany překážek, jež naprosto nedaly se odstraniti, a tím na dlouhý čas zmařil i jejich úsilí o náboženskou svobodu zákonně zaručenou, zvláště pak i jejich snahu o zdravou organizaci jich církevního života, a ještě přichystal rány, které je měly co nejdříve zasáhnouti.

Stavové podbojí³⁾ vraceli se do svých domovů u vědomí, že sice nedosáhli všeho, jak si přáli, ale že přece vykonali práci velikou

zakročiti, jak mu nařizeno z Říma, před příchodem J. V. zvláště u vévody bavorského, nezbývá, než odjeti hned. Ale zařídil, aby arcibiskup mu podal zprávu o všem důležitém, co by se v Praze přihodilo. Nuncius neopomine o tom psáti do Říma.

¹⁾ K podpoře jeho úsilí byly nunciovi po ruce některé dopisy papežovy datované již 20. srpna, Theiner, Annales eccl. II., 21.

²⁾ Nunciův list 25. září: „L' amministratore di questi Hussiti hieri venne a visitarmi, mostrando molto desiderio di vedere una buona unione; ma perchè non v'è tempo di trattare hora questo negotio, ho cercato di confirmarlo, quanto ho potuto in questo buon proposito, rimettendo la cosa ad altra occasione. I confessionisti hanno introdotto in questa città un stampatore per fare imprimere la confessione loro, proposta in questi comitii a S. Mtà., la quale ad istanza nostra ha comandato, che sia cacciato, et punirà forse anco quelli che l'hanno condotto o almeno farà loro una buona reprehensione. Ha dato parimente ordine S. Mtà. a nostra richiesta, che siano rinovati i decreti contra i Picardi di questo regno, et che di nuovo siano rinchiuse le loro synagoge, che con l'occasione di questa dieta di propria autorità havevano aperte.“

³⁾ Bratr. diar., Sněmy IV., 464.

a dobrou, a že svoboda náboženská na základě České konfesse je jim zaručena slavnostním císařským slovem. To slovo bylo jim mocnou oporou. Ale ovšem radost jejich z toho úspěchu byla kalena tím, že císař přípověď svou tak neočekávaně omezil. Než přes to chystali se, zvláště zvolené osoby, „defensoři“, aby upravili a v církvi uvedli vhodné církevní řády, a pro schůzku určenou za tím účelem do Mělníka¹⁾ ještě před rozchodem ujednali si čas mezi 16. říjnem a 11. listopadem, mezi sv. Havlem a Martinem. Než radost jich byla tím více zkalena, zvláště pak mezi Bratřími, když později²⁾ doslechli, jak císař před tím, než odejel, jednal se staroutrakvisty.

Staroutrakvisté totiž³⁾ v pondělí 26. září před odjezdem císařovým z rána dostavili se k císaři, administrátor asi s 8 kněžími či více, jakož i pan komorník Jan z Valdštejna. Když byli k císaři předpuštěni, za přítomnosti⁴⁾ krále Rudolfa pověděl jim, že „jurisdikcí práva duchovního konsistoře dolní žádnému nedal, než že ji v rukou a moci své císařské i nového krále zanechává a nad ní obzvláštní ochranu míti a držeti bude.“ Přípověděl prý jim⁵⁾ laskavě, že jich neopustí. A potom administrátor se dotazoval, jak to nyní má býti, a nad kterými kněžími ruku držeti má, nad těmi-li, kteříž pořádně od biskupa svěcení jsou? A císař řekl: „Nad těmi,“ tím naznačuje asi, že administrátor nemá zasahovati v kněžstvo evangelické, ale že v městech královských má chrániti kněžstvo staroutrakvistické, biskupem svěcené. A tu administrátor ještě se tázal: „Co pak o Bratřích a jejich kněžích?“ A císař odvětil: „O těch poručím, aby jim zborové byli zavříni.“ A také prý o České konfessi dosti posměšně zmínku učinil.⁶⁾ Staroutrakvisté byli z toho nemálo potěšeni a povzbuzeni k dalšímu zápasu s novoutrakvisty.⁷⁾

¹⁾ Viz str. 247.

²⁾ Br. diar., *Sněmy* IV., 494. Dne 6. října zvěděli to Bratři od p. Jana Mráza, že se tím kněží staroutrakvističtí chlubí.

³⁾ Ib. 494.

⁴⁾ Tak píše sama konsistoř ve své stížnosti Rudolfovi II. 8. srpna 1578. *Sněmy* V., č. 158, str. 302.

⁵⁾ Pilně sice prý se naslýchalo, co se tam dělalo, ale nemohli nic přezvědět, až kněží sami se pochlubili. Br. diar., *Sněmy* IV., 494.

⁶⁾ List tento z 6. října je tím věrohodnější, že Bratři v ten čas ještě nemohli věděti o císařově nařízení proti Bratřím z Řezna z 5. října. A již o úmyslu tom vědí *Sněmy* IV., 494.

⁷⁾ Před odjezdem z Prahy zástupci všech stran přišli 30. září k nejvyššímu komorníkovi a tu se rozzehnali. O tom *nejv. komorník* podává 2. října zprávu panu Vratislavu z Pernštejna, jenž zatím odjel do Řezna, když píše: „Pán z Rožmberka v pátek teprv ve dvě hodiny po poledni odsud z Prahy jede. A prvý pán s panem sudím nejvyšším ke mně přijel a taky nejvyšší pán hofmistr a jiných drahně u mne snídali a jedli. A tak sme se tu spolu rozzehnali... V městě Pražském v neděli po sv. Jeronymu léta 1575. Vaší Mti. povolný bratr a kmotr Jan z Valdštejna nejvyšší komorník.“ (Originál v *Roudnickém archivu* knížete z Lobkovic, sv. B. 154.)

Neméně ovšem uspokojeni byli katolíci. Poslední události rozptýlily jejich dřívější obavy, a oni s nadějí hleděli do budoucnosti. Arcibiskup, píše 19. září¹⁾ do Říma v záležitosti jubilejních odpustků a omlouvaje se, že pro dnu a důležité církevní jednání v Praze nemohl se za účelem odpustků odebrati do Říma, mohl podati i dostnou zprávu. Ač prý „letos více než kdy jindy obludy ku podivu hrozí a celá spousta pekelných plazů a sám jícen pekel svými jedovatými střelami a Augsburskou konfessí či spíše konfusi nejhanebnější statně útočili, aby zbytky katolické víry ze základů a z kořene zničili, vymýtili a vykořenili, tak že se zdálo, že všichni proklati démoni s velikým zástupem zemřelých haeretiků samo peklo vyprázdnilo a zemi českou v některých předních pánech osadilo“,²⁾ — „však Bůh všemohoucí milostivě toto zlo odvrátil a nedopustil, když jsem já a jiní páni v síle slova Božího zápasili, aby ovečky jeho kacířstvím byly zachváceny, nýbrž otcovsky je vysvobodil ze všeho zlého. Věziž tedy Svatost Tvoje, že mimo to, co již druhdy v tomto království bylo zachovááno, nic nového zavedeno nebylo.“³⁾ I prosí arcibiskup papeže, by jemu samému a jeho diécésánům, zvláště nejvyššímu purkrabímu Vilému z Rožmberka a ostatní katolické šlechtě bylo poskytnuto účastenství v těchto jubilejních odpustcích, aniž by proto musili do Říma putovati. Papež, jsa od nuncia o tom všem i o zásluhách arcibiskupových podrobně zpraven, odepsal arcibiskupovi listem z 15. října,⁴⁾ dávaje výraz radosti z bdělosti a horlivosti arcibiskupovy. Objímá a líbá v duchu arcibiskupa, poskytuje mu vyprošené jubileum a vzkazuje pozdrav katolickým pánům, jimž zasílá i papežské požehnání.

¹⁾ *Theiner*, *Annales* II., 20.

²⁾ Tato slova, v nichž arcibiskup svůj poměr k novoutrakvistům jistě upřímně odhaluje, zasluhují, aby byla srovnána s laskavými slovy jeho ve styku s novoutrakvisty. Snadno se pozná, že vlídná slova zakrývala jen vnitřní odpor a nenávisť. Srv. ku př. laskavá jeho slova *Sněmy* IV., 384 v rozmluvě jeho s Mich. Španovským. Viz nahoře 242, 2.

³⁾ *Theiner*, *Annales* II., 20. „Sciat itaque sanctitas (tua) ultra illud, quod iam dudum in hoc regno observatum est, nihil novi divina favente clementia introductum esse.“ — V tom smyslu také píše jesuité ve svém *Diarium collegii I^m*, fol. 137: „ac tandem nil obtinuerunt haeretici, nisi ut deriderentur et dogmate Caesareo litterisque per omnes civitates datis quicquam in religione innovare prohiberentur.“

⁴⁾ Ib. str. 21.